Ніна Шклярава

Дзічка

Лірыка

РПУП «Полеспечать»
Гомель
2001

Шклярава Н.
Дзічка. Вершы і паэма. Пісьмы.— Гомель: РПУП «Полеспечать», 2001. — 96 с.

ISBN 985-6632-08-0
Асэнсаваць сябе на роднай зямлі, знайсці выйсце з чарнобыльскага тупіка, адолець бязмоўе беларуса, яго безабароннасць перад здрадаю і хлуснёй, зберагчы яго святую наіўнасць і дзіцячую даверлівасць для роду чалавечага — вось пра што баліць у маіх вершах...
Не назіраць за народам збоку, а быць ім: гібець у чарзе, тупець на кірмашы, галасіць над нябожчыкам, маліцца за дзяцей сваіх, трываць да пары і не страціць годнасці — гэта толькі маленькая кропля вялізнай чашы народнага цярпення...
І я зрабіла глыток...

Ніна Шклярава

УДК 882-6
БЕК 84(4Беи)5

Літаратурна-мастацкае выданне
ШКЛЯРАВА Ніна Нічыпараўна
ДЗІЧКА
Вершы і паэма. Пісьмы
Рэдактар В. Іпатава
Мастак Г. В. Говар
Карэктары І. Б. Някрасава, І. У. Слюсарава
Здадзена ў набор 21.12 2000. Падпісана да друку 04.01 2001.
Фармат 84X1081/3 2 Папера афсетная. Гарнітура SchoolBook.
Друк афсетны. Ум. друк. арк. 5,04. Ул.-выд. арк. 4,78.
Тыраж 1000 экз. Заказ 1968.
Рэспубліканскае паліграфічнае унітарнае прадпрыемства
«Полеспечать»
Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па друку.
246707, Гомель, Савецкая, І.
ЛВ № 236 от 04.03.98.

ISBN 985-6632-08-0

Дарагая Ніна!

Калісьці, у такі ж самы завейны, беспрасветны дзень мне здалося, што жыць не варта, што не варта змагацца з болем, адзінотай, адчаем.

І што ж? прайшлі гады, і мой сын, дзеля якога я прымусіла сябе жыць, усміхаецца і туліцца да мяне — падрастае дзіця, якому добра і цёпла. І гэта — самы важкі аргумент «за».

Ты моцная, можа, нават таго і не ведаючы. Жыццё ідзе, хочам мы таго ці не. І, урэшце, можа, цяпер мы атрымаем паэтэсу, бо не хатняе цяпло і каханне робяць яе, а пакуты і адзінота.

Абдымаю цябе. Перамажы сябе і абставіны, а можа, і лёс. Раз так здарылася, значыць, так трэба.

Вольга

1983 г.

Вользе Іпатавай

Я не маўчу, мая сяброўка!
Зусім я не маўчу, калі
Праз сэрца боль крадзецца лоўка,
Нібы вужака між галін.

Я не маўчу, вяду з табою
Размову мужную сваю.
І хай увосень, не вясною,
Хай позняй птушкай, ды пяю.

І чую: мне азваўся конік
І паімкнулася рака
Наліць вады ў мае далоні...
Я ажыву. Ты пачакай.

ЗАВЯЗЬ

Святару Ціхану,
рэпрэсаванаму
ў 20-я гады

Як толькі цётка псалмы распявала,
Малітва Ваша нада мной лунала.
І я лунала з ёю у аблоках,
І быў мой сон і чысты, і глыбокі.

Так спіць пад купалам нябёс анёл,
Узгадаваны божаю малітвай.
І на вяршыне горнае арол,
Што ім аблюбавана і абжыта.

На здымках на адвароце (злева направа): сёстры Лідзія, Валянціна, маці Еўфрасіння, бацька Нічыпар, цётка Лёкса, брат Мікалай, дачка Алёна; у цэнтры: святар Ціхан.

* * *

Некалі царква стаяла тут…
Можа, мне таму
Так добра спіцца,
Што калісьці асвяціў мой кут
Абразок стары, як таямніца.

Хто маліўся часам на яго
І прасіў чаго такога ў бога?
Паўз яго гады, вякі — бягом!
Толькі не старэе лік святога.

Толькі не старэе родны кут,
Хай другія назвы і будынкі…
Пазнаю усё ж свой родны люд,
Той жа колер скуры
І радзімкі.

СВЯТАРЫ

Даволі ўжо плакаць
Над лёсам народа!
Даў бог нездарма яму
Гэтулькі сіл.
Яго не стаптаць,
Як мурог каля плота,
Як сцежку, вядзе што
Да нашых магіл.

Я стану на могілках
І — азірнуся:
Бацькі мае,
Сёстры ляжаць
і браты…
За іх у царкве
Я з людзьмі памалюся
І не збягу

Ад людзей нікуды.

Свяцонай вадзіцы
З суседкай нап'юся
І крыж пацалую,
Падстаўлю руку
Бабулі,
Што, нібы агарак у скрусе,
Сагнулася
На сукаватым кійку.

Прабач мяне, Божа,
Не памылюся,
Калі паспрабую сказаць,
Што самы святы —
Народ Беларусі
І самы цярплівы, відаць...

І мова ягоная
Свечкаю мусіць
Маўкліва ў душы дагараць.

Я выйду з царквы,
Як усе — пакланюся,
Пад крыжам папраўлю плячо.
Наперадзе ў белым,
Бы кветка у лузе,
Вядзе нас мурожнаю сцежкай
Дзяўчо.

І мы след у след за анёлам ступаем
Пад німбам вячэрняй зары.
Насустрач нам дзеці
З дамоў выбягаюць
І рэху крычаць:
«Вунь ідуць
Святары!»

* * *

Слухайце!
Яшчэ адна знаёмая
Едзе за мяжу.
А як жа я?
Ці ў радзіму гэтак
Улюбёная,
Ці, мо, да яе
Прыкутая!
Чым, скажыце?
Ланцугі якія
Так мяне трымаюць
На зямлі,
Адкуль мову сваю
Гоняць кіем,
Дзе з душы
Апошні крыж знялі.
Дык якімі ж прывязалі
Путамі
Да забытых маці
Лахманоў,
У якіх туляецца нячутна
Мова
Між сваіх і чужакоў?
Тут гуляе рэха
Хірасімы
І паціху чэзне
Добры люд…
Ён святы
Перад святымі ўсімі,
Бо жыве
І памірае тут.
Мне мой край
І пеклам быў,
І — раем,
Ды чужы
Не мроіцца у сне.
Бо радзіму я
Не выбіраю,
А радзіма выбрала
Мяне.

ЭРАТЫЧНЫ НАЦЮРМОРТ

Міхасю Башлакову

Ну што, браток,
Сустрэнемся пад дубам?..
Ці лепш,
Давай залезем у дупло!
І, можа, нас,
Няшчасных і нялюбых,
Сагрэе
Старажытнае цяпло.
І я цябе,
Мой саламяны хлопец,
Так прыгалублю
Перавяслам рук,
Што ты забудзеш
Пра свае хваробы
І прарасцеш,
Як парастак праз брук.
І зноў зазелянееш!
Ціхім раннем
Прачнёмся мы,
Шчаслівыя ўдваіх.
І будзе дуб
Ад нашага дыхання
Гайдацца,
Нібы лодка, нейкі міг.
Затым замрэ.
І па яго маршчынах
Цурком сцячэ
Лясная цішыня…
Мужчынах
Прапахне ўся лагчына,
І ўся Айчына,
І уся радня.

* * *

Імчыць і мой цягнік,
І будзе мой прыпынак.
І Лёнька Якубовіч[1]
Працягне мне руку.
Сыходзячы, шчаслівая,
Яго я пацалую,
Як некалі, ў шчаку.

І голасам Янішчыц
Анёл мне скажа:
— Ніна!
Ты паглядзі хутчэй,
Хто сустракаць прыйшоў.

Я Міхася Стрельцова
Усмешлівага ўбачу
(Рабінаю у Іслачы
Мяне ён частаваў).

І Анатоль Грачанікаў
Руку пацісне, сумна
Шапне пра кветку нешта,
Што папараць завецца.

І я здзіўлюся зноўку:
— Бач, колькі год прайшло.
А ён яе шукае...
Няўжо няўцям, што гэтулькі
Вакол дзівосных кветак!
Квітнее луг і поле,
І сад... Ну чым не рай?

А вунь з травы высокай,
Дзе так сакочуць конікі,
Выходзіць звер, як цар!

---

[1] Паэт з в. Радкава Салігорскага раёна, загінуў у шахце.

Ці правільней — царэўна.
Бо то ж яна — Ласіха!

— Ты помніш нашу стрэчу?
Як мы ўсю ноч сядзелі
Над кавай і радком?

— Ну як жа мне забыць!
Такое раз бывае.
А воддаль —
Маці, бацька,
Сястрычкі дзве, пляменнік,
Бабуля! Цётка Лёкса!
Стаяць, нібы жывыя...

І я свае абдымкі,
Раскрыла быццам крылы,
Іх ахінаю:
— Родныя!
Вось я і дома.

ПРА ЛЮБОЎ

Напоены настоем траў
Плыў вечар у сады.
Чмель, стомлены ад тлумных спраў,
Прысеў абы куды.

Старая яблыня лісток,
Нібы далонь, хутчэй
Падставіла чмялю пад бок,
Каб спалася мякчэй.

Ён, задаволены, гудзеў
Ёй песню пра любоў.
Такі яна не чула спеў,
Мажліва, сто гадоў.

Уночы іх падслухаў гром
І моцна раўнаваў.
І кветкі з яблыні дажджом
Нібыта спілаваў.

І вось...
І лівень перастаў,
І ў завязі сады.
Чмель заклапочаны прапаў
Няведама куды.

А па-над яблыняю плыў
Дым з коміна за бор...
То мой сусед гарбату піў,
І моцна пах чабор.

* * *

Мамачка! З якім давер'ем
Дома падрастала,
Птушанятачкам без пер'яў
Горачка не знала.

Ззяла кожнаю пушынкай,
Ціўкала шчасліва.
Жук пузаты і травінка
Цешылі, як дзіва.

Ажно покуль не пазвала
За сабою рэчка.
Узляцець паспрабавала —
Выпала з гняздзечка.

Вось тады я і спазнала,
Што такое гора,
Калі вольнай птушкай стала,
Пабыла за морам.

Захацелася дадому
Назад павяртаці,
Хоць ніколі ўжо, вядома,
Не стаць птушаняці.

Там, дзе ягады збірала,
Вырасла крапіва.
Я ўсё роўна шчабятала,
Як тады — шчасліва.

РОДНАЯ ХАТА

Хата з саламянаю страхою
Закурыла у цішы садоў,
З коміна дым выгнуўся дугою,
Пах разносіць смажаных грыбоў.

Яблыня зялёнаю хусцінкай
Ахінула плечыкі свае.
Павуцінка падае сняжынкай,
З яблыкам знікае у траве.

І гукае маці ўжо вячэраць...
Чуцен смех дзіцячы, галасы.
Пасля гульняў смачна так яшчэ раз
Бульбы той з грыбамі пад'ясі.

Зорачкі-гарэзы, як смяшынкі,
Весела мігаюць ліхтару.
З палявання кот ідзе сцяжынкай,
Вусы закруціўшы ўгару.

На другія казкі, хоць на дзесяць,
Я не памяняюся з маёй,
Дзе бяроза белая і месяц,
Хата з пасівелаю страхой.

* * *

Ці то травы у росах
Так блішчаць цеплынёй,
Ці то матчыны косы
Я кранаю рукой?

Ці то зоры уночы
Свецяць так для мяне,
Ці то матчыны вочы
Усміхаюцца мне?

Ці то рэху зямля
Песні дорыць свае,
Ці то маці мая
Калыханку пяе?

* * *

Выйдзі, бацька, на балкон,
Пабач…
Божа мой, які дзівосны свет!
Дык забудзься пра вайну,
Не плач.
Тэлевізар выключы, сусед.

Спеў птушыны, смех дзіцяці звонкі
Вось ад шчасця нашага ключы.
Выключ радыё, мая Алёнка,
Хай трывога ў сэрцы памаўчыць.

Спеюць дні
І адыходзяць гронкамі,
Нібы у капейку, ў белы свет.
Крыж над бацькам.
Бусел над Алёнкаю…
На радзіны загляні, сусед.

* * *

Ведаеце, сёння
Я плакала спрасоння.
Я плакала, як доня,
Калі малой была.

Ніхто не чуў, не бачыў
Маёй слязы і плачу,
Падушку не паправіў,
Не запаліў святла.

І толькі ноч сляпая
На голас натыкалася,
Ды па кутках хавалася
І галавой трасла.

СПОВЕДЗЬ

Мова мая! Сіраціна бязгрэшная!
Што ж ты забілася ў самы куточак?
І пазіраеш вачамі няўцешнымі,
І гаварыць са мною не хочаш.

Я падыйду да цябе, мая родная!
Толькі перад табой — на калені.
Глянь на мяне хоць разочак лагодна,
Я ж пра цябе і ў снах летуценю.

Болей цябе не пакрыўджу ніколі
І насміхацца нікому не дам.
Доля твая — і мая гэта доля.
Я ж без цябе — сірата, сірата.

Я ж без цябе — без імя і без роду,
Без пуцявіны я без цябе.
Родная! Выйдзем хутчэй да народа,
Нашыя душы гатовы к сяўбе.

Словы твае засяваць будуць вусны.
Глянь на дарогу: «А хто ж там ідзе?»
Гэта, здаецца мне, беларусы
Хлебам і соллю стракаюць цябе.

Не ў лахманах і не з крыўдай вялікаю.
Сыты, абуты, спакой у вачах.
Сэрцам пустыя, душою бязлікія,
Ветрам развеяныя па вяках.

Будуць казаць, што гатовы памерці
Лепей ад сораму. Ды ўсё жывуць!
Гэта нячысціка родныя дзеці,
Бо за што купяць, за то й прададуць.

Гінуць за мову, не сцелюцца лістам,
Дочкі й сыны маёй Беларусі:
Янка Купала, Жэня Янішчыц…
Спіс гэты доўгі, казаць не бяруся.

— Ці ж па сваёй усё-такі волі
З хлебам і соллю? — Ты можаш спытаць.
Не. Яны волю знайшлі у прыполе,
Нават не хочуць бацькоў прызнаваць.

Носяць чужыя і цацкі і транты,
Песні чужыя сталі спяваць.
Мовы няма і нямашака вартай
Песні народнай. А дзе ж яе ўзяць?

Злітуйся! Злітуйся, мова, над намі,
Што ж мы пасеем на роднай зямлі?
Вось, нібы куля дагнала пытанне:
— Як жа вы мову не зберaглі?

Слоў тваіх прагнуць засмяглыя вусны.
Ты азірніся, а хто ж там ідзе?
Гэта ідуць твае беларусы,

Тыя, каго тваё слова вядзе.

Ёсць сярод іх спевакі і музыкі,
ЁЬцьшесняры. Мой народ не зачах.
Сэрцы збалелыя верай вялікаю,
Што прарасце наша мова ў вяках.

* * *

Памяці Яўгеніі Янішчыц

Ноч. Дарога шорхае аб днішча.
Маіх думак блытаны сувой…
Дзякуй Богу, што ты ёсць, Янішчыц,
Твае вершы і сыночак твой.

Нам з табой зямелька стрэчу
зычыць, —
Упадзе з труны апошні цвік.
Мы за рукі возьмемся, Янішчыц,
І не разамкнем іх ні на міг.

А пакуль жыццё маё — іржышча.
Босая іду, як пад цягнік.
Табе добра, Жэня,
Ты — Янішчыц,

Я ж — табой забыты
Чарнавік.

ТЭРЦЫНЫ

Ёсць у народзе даўняя прыкмета:
Буханку хлеба ціхенька кладуць,
Бы кніжачку любімага паэта.

І не дай бог яе перавярнуць,
Нядбайна кінуць дагары.
Між намі,

Лепш гэтага не бачыць і не чуць.

Бо гэта к смерці. Вырашайце самі:
Ці верыць, ці смяяцца нада мной,
Разводзіць убакі дзвюма рукамі…
Я ж веру, бо стаяла над труной.

ПРАЛЕСКА

Мілая пралеска,
Стань маёю донькай.
Я цябе пагладжу
Ласкава далонькай.
Сінюю галоўку
Прытулю да шчочак,
З кропелек-расінак
Надзену вяночак.
Ножанькі абую
Твае ў чаравічкі,
Напаю вясновай
Дажджавой вадзічкай…
Расці, мая донька,
Крэпкай маладзічкай.

* * *

Я, нібы жабяня зледзянелае,
Ажываю істотай усёй,
Ці як дрэўца даўно абгарэлае,
Што вяртае лістоту вясной.
Мне чуваць, як карэнні пускае
У зямлю маладзенькі дубок,
Як жалейка у вуснах грае,
Як трапеча над ёй матылёк.

ПАКУЛЬ ІДЗЕ...

Э. Усціновіч

Праз сто пластоў,
Праз сто гадоў
З табой сустрэліся
Мы зноў.
Душа з душою
Шчыравала,
Пакуль зязюля
Кукавала.
Прашу, зязюля,
Не змаўкай.
Мы не спяшаемся
У рай.
Бо ў пекле тут,
Сярод людзей
Нам слёзы выціраць
Дзяцей.
І калыханку пець
Бядзе.
І — кукаваць,
Пакуль ідзе —
Па выспах,
Па лясах,
Па рыфах...
Сярод пякельнай прозы —
Рыфма!

І ЖАРТАМ І ЎСУР'ЁЗ

Паводле выставы
мастака Г. Говара. 2000 г.

Хаджу па горадзе, хаджу —
Выстава. Я заходжу.
Нібыта каларадскі жук
Паўзе сюды прахожы.

Глядзіць з усмешкай на мяне
З партэта Башлакоў.
Яму ўсё жартачкі! Міне
Хоць цэльны век — закон
Яму не пісаны. Дзівак!
Яго партрэт зрабіў
Наш Говар — гонар наш. Мастак
Нікога не забыў.
Вось Петрашкевіч.
Вось і Джад,
Нібыта класік нейкі.
Хіба ў тым ён вінават,
Што сходны з Лукашэнкам?
А вось Мацяш, як добры сон,
Як перапёлка ў жыце.
Сярод жытнёвых каласоў
Лунае. Паглядзіце!
Амаль што побач з ёй і я —
Вачэй не адарваць!
Вось толькі ўсмешка дзе ж мая?
Хацела б гэта знаць.
Такая думка у вачах!
Вось-вось сарвецца з вечка
Пушыстага. Нібыта птах
Праклюнецца з яечка.
Вось Юра Фатнеў... Быццам скіф,
Ажыўшы. І, дарэчы,
Пусціў карэнні — дзве рукі
У глебу з назвай — Вечнасць.
Насупраць нас і Говар сам,
Нібыта неспадзеўкі.
Сам з барадой і сам з вусам,
Аж сохнуць па ім дзеўкі.
І тут ніякі не кур'ёз,
Маё не горш аблічча.
Павер мне, Говар, усур'ёз
Табе удачы зычу.

* * *

Усю ноч ішоў дождж.
Усю ноч. А чаго ж?

А таго, што ўжо восень
Затуманіла просінь.

І карову ўжо нашу
Не пагналі на пашу.

І напэўна, таксама,
Што сястра выйшла замуж.

І зарэзалі гуску
Гасцям на закуску.

ДОБРА, КАЛІ...

А дажджынкі, быццам кулі,
Сыплюцца пад ногі.
Эх, вы гулі мае, гулі!
Я прамокла трохі.
Мой прыпынак, і аўтобус
Блішчыць, быццам новенькі!
За акном ліхтар, як глобус…
(Зямля — мая схованка).

Барабаніць дождж у вокны,
Ажно ляцяць пырскі.
Мокнуць вербы,
Салдат мокне
Там, ля абеліска.

Эх, вы гулі мае, гулі!
Вось і мост праз Сож.
Добра, калі дождж, як кулі,
А не кулі, быццам дождж.

* * *

Зноўку навальніца усю ноч!
Мой няспынны смутак —
Навальніца!
Смутак па табе,
Хоць ты што хош…
Можа, зараз і табе
Не спіцца?

Выбягаю ў ноч!
І дождж насустрач —
І густы, і шумны,
Нібы гай.
Вось і ты!
Упала з неба люстра!
То багі раўнуюць,
Ну й няхай!

Як маланка
Мільганулі рукі.
Супыніўся дождж,
І гром прыціх.
Мы ў сябе ўвабралі
Ціш і гукі
Прыпыніўся шар зямны
На міг…

Потым зноўку дождж,
Як лес вячысты,
Зашумеў,
Шаптаўся з намі ўслых…
Што глядзіш,
Нібы які нячысцік,
Думаеш, усю мяне
Спасціг?

* * *

Вось і дзень спякотны. Ля ракі
Як цялушка цельная — званіца,
Выставіўшы ўсе свае саскі,
Разляглася тут,
На пляжы быццам...
Падхаплю даёнку, напрасткі
Пабягу даіць з суседкай Зорку.
Ля ракі паселі пастухі
Нетаропкую вядуць гаворку.
Падаю, нап'юся сырадою,
Выгляну ў акно:
— Хто ж гэта? Ой!
Папраўляю валасы рукою,
Выбягаю — нарачоны мой!

І дарогу, нібы на клубкі,
Зноўку мы намотваем на колы,
Цягнуць невад з рэчкі рыбакі,
Далятае іхні смех вясёлы.

На балконе нашым галубы
Расшумеліся, як дзве суседкі,
Іх не слухай, ім казаць абы...
Адпачні. Пастаў сюды вось сетку.

Не стаміўся? Пойдзем, калі хош,
Па знаёмых вуліцах паходзім.
Згодзен? Дык пайшлі!
Што гэта — дождж?
Вось і пагулялі —
Смех, дый годзе!

Зноўку гэты лівень,
Нібы лёс,
Вырас на дарозе нашай
Спешна.
Што глядзіш,

Нібыта сам Хрыстос!
Каяцца не буду,
Хоць і грэшна.

* * *

Каму я гэтым шчасцем абавязана!
Мой самы, мой жаданы чалавек?
Тваім рукам, твайму пагляду яснаму,
Што сэрца асвятліў на цэлы век?
Каму я гэтым шчасцем абавязана!
Табою захлынацца, як вадой,
А потым ажываць з табою разам
І адчуваць сябе такой зямной!
Каму я гэтым шчасцем абавязана?..

* * *

Ноч, як хусткай, ахінула плечы...
Любы мой, як я чакаю стрэчы!
Ці не скажуць твае лодкі-вочы,
Дзе іх калыхалі хвалі ночы?
Ці не скажуць твае рукі-вёслы,
Дзе іх калыхалі хвалі лёсу?
Ці не скажуць сёння твае вусны,
Чаму мне без іх на свеце пуста?

* * *

Прыйдзі, прыйдзі, прыдзіра!
І зразумееш сам —
Цябе я, калі шчыра,
Нікому не аддам.

Пакінутым
пакінь ты
Прыкідвацца. Вось так.
Патрэбен мне адзін ты,

Упарты халасцяк!

Ідзі, ідзі, ідзі ты!..
Калючы вось такі.
Ласкавы і сярдзіты —
Чорт ведае які!

Прыйдзі, прыйдзі, прыдзіра!
І зразумееш сам —
Цябе я, калі шчыра,
Нікому не аддам.

* * *

Крочу, быццам па ільду
Жонкаю законнаю.
Ад чужога погляду
Сэрца, як шалёнае.
І назад наадварот —
Вольнай маладзіцаю:
У душы маёй сумёт,
Ціха, бы ў капліцы.

* * *

Аніяк не спіцца,
І дзень не ві дзён.
Ноч, нібы званіца,
Гулкі сум, як звон.
Думкі, мае думкі,
Нібыта іржа,
Сэрца маё мулкае
Рэжуць без
Я чакаю сонца —
Хай слязы расу
Высушыць. Бясконцы
Сум, што я нясу
Па табе.

* * *

Мне прысніўся твой ліст да мяне,
На каленях святлеў, як прамень.
Там напісана: «Мілая Ніна...»
Вось і сон я шчаслівы прысніла.

Тэлефонны званок... Голас твой
У руках, нібы птушку, трымаю.
У паветры запахла вясной,
І пралескі ў вачах расцвітаюць.

Гэта цуд!.. А ці можа — жыццё,
Ці стамлёнай душы пералівы?
Хоць не верыцца ў шчасце маё,
Але ж верш напісаўся шчаслівы.

* * *

Пра цябе я сніла. Гадамі
Зараслі тыя сны. Вятрамі

Ледзь не знесены дах майго дома
А табе гэта ўсё — невядома!

Ах, як дом мой гайдае вятрыска!
Нібы гэта не дом, а калыска!

І не ведаеш, што яму трэба,
Ці зямлю з-пад ног выбіць,
Ці неба?

Падуладна вятрам я
І — грому!
І маланкам —

Пляткаркам вядомым.
У паветры ўжо дых навальніцы,

Ці бяды?
Як бы не пахіліцца!

Гора мне з гэтым ветрам,
Дый годзе!

Бо мой дом ужо ходырам ходзіць
Ат, знясло б яго разам са мною!

Ды у доме дачка.
Бог з табою!

Пра цябе я адсніла.

ХАТЫНЬ

Хатынь, Хатынь!
Гудзе набатам сэрца.
Я пабыла ў Хатыні
І, здаецца,
На свеце не жыла.
Не бачыла
Ні матыля, ні краскі.
Не чула мовы матчынай
І казкі…
А чую толькі,
Як завуць званы
Мяне — з агню,
Мяне — з вайны.

ПЕРАБУДОВА

Словы ўсюды, як анучы,
Слухаць нават надакучыла…
На мазоль наступяць новы
І крычаць: «Перабудова!»

Труцень, злодзей верашчыць,
Гэта слова ўзяў на шчыт.
Аж вылузвае са скуры,
Не пазналі каб з натуры!
Словы — зверху, словы — знізу,
Нібы хто паставіў клізму.
А ці ж гэта нармалёва,
Ты скажы, перабудова?

Не вучылі нас благому,
Ані ў школе, ані дома.
І з бацькоўскіх запаветаў
Не рабілі мы сакрэтаў.
Дык чаму ж бацькоўскі дом
Апынуўся пад замком?
А пад ім замоўкла мова...
Дайце мове роднай слова!
Не кідай на вецер словы,
А рабі свой свет нанова.
След у свет кладзі, як след.
Вось вам новы запавет...
А ці ж ён для нас сакрэт?

* * *

Усюды квадраты. Квадратамі
І вокны, і сцены, і хаты.
Я думкі хаваю за кратамі,
На сценку палезеш хіба ты?

Баюся чамусьці чагосьці.
Сябры — вельмі рэдкія госці.
І песні яшчэ немаўлятамі
Мруць на ляту — вінавата я.

Цікую за імі няспешна,
Нібыта птушка драпежная.
Не бачу, што ў кіпцях скамечыла
Душу сваю чалавечую.

* * *

Еду да роднай цёткі,
Дарогай еду той самай,
Якою хадзілі продкі,
Ездзілі коні і сані.

А я да свайго дзіцёнка
Еду пад мірным небам,
Якое ні я, ні Алёнка,
На шчасце, другім не ведаем.

Алёнка мая у цёткі,
Нядзеля ўжо будзе, як госціць.
Аўтобус такі дрыготкі,
Нібыта баіцца чагосьці.

* * *

Ліхтар адзіны на знямелай вуліцы
Хістаецца, як п'яны інвалід,
Падслепаватым вокам сваім жмурыцца,
Глытае снег, як белы стрэптацыд.

У небе воблакі, як вобла. Клочча
Збірае месяц — згорблены жабрак.
Дубок кідае міластыню ночы:
Апошні ліст сухі — стары мядзяк.

Звіняць пад ветрам зорак ледзяшы,
Прывід Хатыні шастае паблізу...
Ажно усё застыла у душы,
Як на марозе мокрая бялізна.

А пад страхою скачуць капяжы,
Нібы язычнікі спраўляюць трызну.

* * *

Пакуль Чарнобыль
У душу глядзіць,
Пакуль з яго калодзежаў
Не піць,
Пакуль яго сыноў
Не ажывіць —
Баліць!
Баліць...
Пакуль прамень
Над хваляю дрыжыць,
Пакуль буслам
Над гнёздамі кружыць,
Пакуль у Прыпяці
Нябёсам стыць —
Баліць.
Пакуль у небе ясным
Сонцу быць,
Над абеліскам зорка
Зіхаціць...
Пакуль на гэтым свеце
Мне баліць —
Жыць!
Жыць...
Жыць.

* * *

Калі не станеш прэзідэнтам,
То не кляні увесь народ,
Абрабаваны ён дашчэнту,
Жыве зямелькай, як той крот.

Яму няма калі за працай
Дыхнуць, задумацца аб тым,
Чые тут выраслі палацы
І на падмурку на якім.

Ён гнецца толькі перад Богам,

Ды перад роднаю зямлёй.
Бо ён святы, хоць і убогі,
Хоць і сляпы зусім... Пастой!

Яшчэ ачуняе ад страты,
Ад тае ліпкае маны,
Якою гора-дэмакраты
Яго сканіравалі сны.

Ніколі, ведаеш, не позна
Яму любоў сваю вярнуць,
Пакуль за ім па сцежцы роснай,
Дзятва свой пачынае пуць.

Пакуль і сам у гэта верыш,
Як і абшарпаны жабрак,
Што у твае пастукаў дзверы...
Ды аказалася — сваяк.

ШЧАСЦЕ

Шчасце — калі з лістотай
Дрэва, галінка, кветкі.
Шчасце — калі не употай,
Калі яму людзі сведкі.

Хай на усмешку маланкі
Гром адзавецца лагодна.
Хай ля помніка-танка
Дзецям гуляецца згодна.

Шчасце,
Калі з лістотай
Дрэва,
          галінка,
                    істота...

ПЯЛЁСТКІ

* * *

Падлесак стаў даўно хваёвым лесам.
Дуброваю — бярозавая рунь.
А я — ракопаўская паэтэса,
Ніяк не забяруся на гару

Парнасаву. Вакол яе хадзіла,
Кружляла, і дзе толькі ні была.
Ды вобраз вёсачкі, навекі мілы,
Вярнуў мяне да роднага жытла.

Вось тут клянок маленькі я садзіла.
Ён да аблокаў вымахаў ажно!
А тут я хлопца шчырага любіла,
А тут вось уступіла... У адно

Я веру, што Пегас, нібы праява,
Тут праляцеў, бо па слядах відаць...
А можа мне ў Саюз падаць заяву
Пісьменнікаў...
                                        Ці не чапаць?
1988

На здымках на адвароце (злева направа): Пятро Кошаль (Масква), Алесь Разанаў, Ніна Мацяш, Іван Шамякін, Таіса Бондар, Станіслаў Рэп'ях (Чарнігаў), Алесь Масарэнка.

ПЯЛЁСТКІ

Паэма

Жанчынам-партызанкам
з атрада Надзі Дзенісовіч[2]*,*
што дзейнічаў на Гомельшчыне

Дзенісовічы

Дзе ты, дзе ты, мая вёска!
На зямным вялізным шары,
Сярод квецені пялёсткаў
Загубілася ў абшары.

Але я знайду заўсёды
Твае дываны-туманы,
Дзе гусіныя чароды,
Як на ўзоры вышываным.

Забягу ў алешнік ліпкі,
Афарбую рот малінай!
Маладыя ўбачу ліпкі
Ля цыганкі — арабіны.

Я й сама не супраць, можа,
Ёй руку сваю падаць.
Раптам гожа наварожа,
Як мне вёску адшукаць?

Калі зманіць — ёй у косы
Упляту рамонкі-кветкі,
Хай яе цалуюць восы!
Я ж махну цераз палеткі.

І сваю заўважу вёску!
На зямным вялізным шары,
Яна з квецені пялёсткаў
Выплывае, нібы мара.

---

[2] Духанін А. Партызанскі камісар Надзея//Сельская газета. — 1985. — 28 лістапада.

Паглядзець на вёску люба,
Што ні двор — то з новым зрубам,
І калгасны — з новым клубам,
Школа новая у парку,
Помнік новы — партызанкам.

Назва новая у вёскі —
Дзенісовічы[3]. Пялёсткі
Асыпаюцца з рамонкаў,
Нібы белыя старонкі...

Запрашаю вас у вёску,
Дзе калісь жыла Хадоска.
І дзе Лексачка памерла...
Ды жыве яшчэ павер'е
Пра яе і пра Лукер'ю,
І матулю маю — Просю.

Усяго і засталося
Ад яе... Пісьмо Антося,
Жменя попелу ля ганка,
Ды на бацьку пахаванка.
Я — дзяўчынка-сірацінка
І ў маіх вачах — слязінка.

І гарэла хата...

То не вербы пад вятрыскам гнуцца,
То жанчын за косы валакуць...
— Людцы родныя! Глядзіце, людцы!
Партызан па вуліцы вядуць!

Прасачылі, значыцца... Прачулі...
Прося вунь, Матруна, дзеці побач.
І Курганская, і ты — матуля!
І бярозкай — Надзя Дзенісовіч.

---

[3] Былая вёска Блудзін Калінкавіцкага раёна.

— Людзі! Хто ж у хаце прыбярэ,
Плацце мне вясельнае пашые?
Лес пачуў яе і пастарэў,
Пасівелі дрэвы маладыя.

Божа ж мой! — так галасіла Прося, —
Там малое ў хаце засталося!
Як прачнецца — будзе плакаць горка,
Не пачую плач ягоны толькі.

Толькі… каты думалі іначай
(Хай іх спляжыць гэты плач дзіцячы).
Так спакойна падпалілі хату!
— Партызаны дзе?
Хутчэй прызнайся!
Словы даляталі, як праз вату…
— А не скажаш, з дзецьмі развітайся!

І гарэла хата,
Потым — вёска
Занялася вогненным пялёсткам…
Бачыў хлопчык праз агонь у хаце,
Як фашысцкі бот ударыў маці.

— Мамачка!
Адчайна звалі дзеці —
Просіны, Матруніны з бяссмерця.
Калі дзеці сталі заціхаць,
Стала з дрэў лістота ападаць…

І ўсё ж я выжыла.
Не верыцца.
А матуля — не,
Ёй не даведацца…
Быў яшчэ жывы Матрунін Ціхан!
А Матруна — не, на тое ліха.

Раскажу, што помню…

Ціха-ціха
Ноч крадзецца ў вёску,
Як ваўчыха.
Вёска затаілася, маўчыць,
Вокнамі глядзіць удалячынь.
Бачыла, як позна ўначы
Наляцелі ворагі. Як дровы
Вывалаклі з хаты Дзенісовіч,
А затым — Матруну, Просю, Варку…
Пад фашысцкі выкрык:
— Партызанкі!

Дзед заплакаў наш,
Сказаў услых:
— Правакатар нехта са сваіх.

Што цікава — дзеда добра помню.
Маці — не. Хіба што голас… Тоне
У агні: «Дачушка! Донька! Доня…»

І як з Ціханам гарэла — помню.
Дзве яго сястры зайшліся ў стогне.
Ціхан да агню цягнуў далонь,
Нібы кветка гэта, не агонь.

Потым… паплыло ў вачах сутонне…

Вопратка ужо на мне дымілася,
Як сцяна раптоўна абвалілася.
Аказаўся Ціхан на свабодзе,
Ды не кінуў ён мяне, як злодзей.

Зноў да хаты вогненнай папоўз,
Бервяно падняў, там я наскрозь,
Як чаргою кулямётнай збітая,
Дымам да зямлі была прышытая.

Апрытомнела…

І бачу — коні,
Быццам бы у іхнім я палоне,
Стала неяк жудасна
І лямант:
— Мама! Мама!
Спудзіў коней нават.
А затым...
Я вельмі добра помню —
Мучылася доўга ад бяссоння.
Я заснуць баялася у хаце,
Так баялася — прысніцца маці.

Цёткі звалі маю маму — Просяй,
А яшчэ — каханкаю Антося.
«Любая! — пісаў з вайны Антось,—
Дзякую, што ты на свеце ёсць.»

Парадзіха
Вёска! Лёс ты мой дзявочы!
Нібы матчынай рукою,
Ахінулася з паўночы
Ціхай рэчкай — Церухою.

Ведай, я знайду заўсёды
Гэту рэчку і туманы,
Успаміны, як чароды,
Як той вырай вышываны.

І спярша, прысеўшы ціха,
Агурок падасць крамяны,
А затым пра Парадзіху
Нам раскажа цётка Ганна...

— Людцы, людцы! Дзе ж Хадоска?
Як яе вы не пазвалі?
Ці ж было, каб без Хадоскі
Нараджалі ці ўміралі?
— Ну, дык дзе, дык дзе ж Хадоска!

— Вось яна — я, прывітанне!
Ох, крычыш ты так зайздросна!
Пакрычы, лягчэй, мо, стане.

Чалавек твой не дажджэцца...
Ну, дык будзе трохі ўвішней.
Што за дурань там смяецца?
Дайце кухталя, каб выйшаў.

— Вось рушнік,
Кладзіце з краю.
Скрознік, Варка, не забудзь!
Бач, ружовая якая,
Так і хочацца ўшчыкнуць.

Што ты, Лёкса, разраўлася?
Цэла будзе ваша Прося.
Мужыка, бач, адраклася
І пазваць суседа просіць.

Ну, здаецца, пачалося!
Адхініся, можа, Варка!
Пацярпі-тка крыху, Прося,
Раскрычалася бы ў парку!

Вось і ўсё. Усё, жанчынка!
Чуеш, як дзіцятка плача?
Хто?— пытаешся. Дзяўчынка!
Вінаваты бусел, значыць?

Адпачні цяпер-тка, Прося!
Хай Нічыпар твой увойдзе.
Ці пазваць майго Антося?
Годзе, кажаш?
Згодна, годзе.

Болей не скажу ні слова,
Што пачула, то між намі.

Я пайшла даіць карову,
Ну, а вы тут ужо самі.

Хадоска
Некалі бяздзетную Хадоску
Лаяла яе суседка — Прося:
— Была б ты не хвораю, Хадоска,
Нарадзіла б сына ад Антося,
А была б ты добрай — ажаніла,
І нявестку, як дачку, любіла...
Лёс такі Хадоску не пакінуў,
І паслаў ёй немаўлятка — сына.
Хлопца яна песціла, расціла,
Толькі не паспела, не жаніла.

Позву паштальён прынёс у хату
І забралі сына у салдаты.
Адслужыў бы ўжо, каб не яна —
Гэтая
праклятая
вайна!

Зноў цяпер бяздзетная жанчына,
То крычыць, то плача з той прычыны,
Хоць ужо ніхто не папракае,
То сядзіць ля рэчкі і спявае.

Песня
— Дзе загубіўся дом твой высокі,
Ты мне, сыночак мой, адкажы.
— Дом мой высокі — лес недалёкі,
Той, што шуміць ля шашы.

— Дзе ж твая маці, дзе дарагая?
Ты ж мне, саколік мой, адкажы.
— Маці мая — зямліца сырая
Побач са мною ляжыць.

— Дзе ж твая жонка, дзе маладая?
Што ж ты не хочаш са мной гаварыць?
Жонка мая — гэта куля ліхая,
Куля у сэрцы,
Ёй не баліць.

Ціхан
Песню матчыну люлялі хвалі,
Потым яе сцежцы перадалі,
Калі сцежка на дарогу выйшла,
Стала сохнуць ля дарогі вішня.

Вішню пасадзілі Ціхан з Насцяй.
Не было ніякае напасці:
Дзеці ў школу, Насця — на работу,
Ціхан з ёю працаваў з ахвотай.

Калі ж ноч звісала чорнай каскай,
Чорная, як бот фашысцкі, казка
Да яго прыходзіла у сны
Чорнай зданню чорнае вайны.

Кветкай вогненнай зіяла вёска…
Рукі маці — чорныя пялёсткі…
Сэрца, нібы міна з той вайны,
Узарвалася! І — абарвала сны.

— Ціхан!
Ціха.
Цішыня наўкол…
У патолі бусел рэха будзіць…
І чуваць, як падае на дол
Сэрца, нібы яблык.
Людзі! Людзі!

То ж была вайна —
Загінуў бацька.
То ж была вайна —

Згарэла маці.
То ж была вайна —
Сіроты дзеці!
То спраўляла смерць
Свой баль на свеце.

Дык чаму ж цяпер:
— А дзе ж той бацька?
Дык чаму ж цяпер:
— Дзе ж тая матка?
Дык чаму ж цяпер —
Сіроты дзеці?
Нібы кветкі кінуты
На смецце.

Насланнё

Цяжка ўспомніць…
Думкі, як агонія.
Сэрца — у пагоню,
Боль не сціх…
Уяўляю матчыны далоні,
Што было, пакуль не знала іх?

Што было?
Было няпоўным шчасце.
І усё ж я знала — ёсць яно:
Родны кут, хаціна, цётка Насця,
Ёсць дачка — маёй любві прычасце
І мой муж, нібы артыст кіно.

Я й сама — не грэх і пахваліцца,
Я й сама — жанчына ад і да.
І цяпер. І нават не дурніца,
Хоць і паэтэса. Ці ж не так?

Хоць і паэтэса, а быць жонкай
Я умела.
Вершы, калі што…

Забывала.
І аж ззяў пярсцёнкам
Муж мой за рулём свайго аўто.

Не дурніца. Быць умела жонкай.
Вершы забывала, калі што...
Называць мяне любіў дзіцёнкам,
І дурыў мяне, нібы дзіцё.

Ну, ды хопіць!
Хопіць насміхацца,
Хопіць здзеквацца
З сябе самой.
Трэба
(Бо падумаеш мне — цаца!)
Праз сябе пераступіць парой.
Вытрымаць.
І ў гэтым шчасце.
Нібы нейкае насланнё
Пераджыць.
Як тая цётка Насця,
Як дачка — маёй любві прычасце.
І, як дом, ахоплены агнём!

Цётка Насця...
Мая цётка Насця,
Ты прабач, напомніла табе,
Як твой Ціхан паміраў у хаце.
Мой жывы,
Няхай сабе жыве.

Хай жыве,
Калі не трызніць сэрца
Па дачцэ
І не баліць душа.
Хай жыве,
Калі не змог памерці
Перад тым,

Як здрадзіў нам спярша.

Хай жыве,
Калі не знае страху,
За дачушкін сон,
Яе давер...
Што ж, няхай жыве,
Калі, як птаха
З выраю, гняздо
Не пазаве.

Ластаўка

Ластаўка!..
І ён не зводзіў воч,
І гняздо здавалася, як песня,
Слоў з якой не выкінеш —
А ноч...
Самаю шчасліваю і весняй!
«Ластаўка» —
Віно і смех, апроч
Неба. І ў душы маёй глыбока,
Нібы у пустым метро,
Штоноч —
Холадна, бязлюдна, адзінока.
Музыка...
За ёй у белы свет
Адлятае ластаўкаю песня.
Хочаш невялікі мой сакрэт?
Заспявай яшчэ раз пра Алесю.
У кахання многа ёсць прыкмет.
Я не супраць, не, любові грэшнай,
Толькі...
Я хачу любіць як след,
Не часова каб і не паспешна.
Помніцца яшчэ мне, як цвітуць
І сады, і кветка, і нявеста...
Глянь,
А мне шампанскае нясуць!

Замест кветак,
Што ж, прывет аркестру!
Вам цікава знаць, што я за птушка?
Пра мяне яшчэ не ходзяць чуткі?
Ну а тут ва ўсіх адна мянушка,
Як і у цябе.
Адну мінутку!
Зараз зноў ты пойдзеш песні пець,
Знаю, што зусім і не бясплатна.
Ведаеш, пайшоў ты...
Надзя ледзь
Стрымліваецца і выдатна.
Колькі мужыкоў,
Вось быў бы гай!
Каб раздзець усіх...
Яшчэ мінутку?
Што глядзіш, нібы папаў у рай?
Я — не Ева
І не прастытутка.
П'яная, не ад віна,
Ад рэшты
Успамінаў, болю і ад песні.
Не сярдуй, мой дружа,
І за ўсмешку
Заспявай яшчэ раз
Пра Алесю.
Я на гэту песню памалюся,
Хоць яна мне ўжо не па плячу.
Будзь са мною, бо я так баюся,
Што у неба болей не ўзлячу.
Я лунаць любіла у аблоках...
Ды табе да гэтага ўсяго,
Ты прабач,
Напэўна, так далёка,
Што і сам не ведаеш таго.
Для цябе мой лёс,
Як цёмны лес...
Ну й няхай,

Пабеглі у арэшнік!
Што глядзіш?
Нібыта ўваскрэс
Толькі што,
Я не анёл, канешне.

Дзве галіны
Я ды — вы,
Выходзіць разам — мы
Тут шукаем дзень свой
Учарашні.
Нарачоны птах мой да зімы
Адляцеў,
А ты сядзі, не кашляй.
Ціўкай ля дачкі,
Пакуль вусаты
Сыты кот,
А, можа, нават — леў,
Вернецца з машынаю
З фасадаў…
Жарт. Не леў нат!
І не кот вусаты.
Муж — не вуж,
А над гняздом пагроза.
Неба яснае
І — гром над хатай!
І ў акне маланка, не бяроза.
І страшней за ўсё у тым малюнку
Голька бліскавіцы —
Тая ж думка:
То ж была вайна —
Загінуў бацька.
То ж была вайна —
Згарэла маці.
То ж была вайна —
Сіроты дзеці!
То спраўляла смерць
Свой баль на свеце.

Дык чаму ж цяпер:
— А дзе ж той бацька?
Дык чаму ж цяпер:
— Дзе ж тая матка?
То чаму ж цяпер —
Сіроты дзеці?

Ці не лепш маленькімі памерці?

Не!
Бо я цану спазнала рук,
У адчаі гэтакім спазнала!
Не ў абдымках,
Не пасля разлук,
А калі дачушку ратавала.

Вось яны, стамлёныя, ляглі,
Нібы дзве завялыя галіны.
О як рукі тыя ажылі
Над маёй дачушкаю адзінай!
Дзве рукі хірурга… Зберaглі
Дзве надзеі,
Дзве жыцця галіны.
І таму я веру ў маладосць,
Не шукаю іншае прычыны,
Толькі тую, што на свеце ёсць —
Дзве рукі надзейныя мужчыны.

Калі ж гора зноў заслоніць пуць…
(Не ў ліхую б сказана гадзіну!)
Веру, што яны не падвядуць,
Дзве рукі звычайныя мужчыны.
І таму, калі дачка смяецца,
Мне шчаслівым гэты свет здаецца.
Гэта значыць:
Прараслі у сэрцы
Дзве рукі, як два зялёных дрэўцы.

Рэха

То не дрэўцы пад вятрыскам
Гнуцца,
Як ламачча, дзетак валакуць.
То ад жаху ворагі смяюцца —
Маці самі у агонь ідуць.
Каб падкласці рукі пад дзіцяці,
Чорным вугалем на дол упасці,
Чорным дымам катам вочы засціць —
Зжыць са свету чорную праяву!

— Выдаў хто?
— Кузменка Браніслава!
Рэха брэхам залілося:
Ав-ва, ав-ва!..
Рэха, рэха!
Зблізку і здалля,
І само даецца мне ў далоні,
І чуваць, як дыхае зямля,
Рэху адазваўшыся спрасоння.
Гэта рэха даўняе вайны

У салдата сівізной на скронях.
І ніякае ні ў кім віны,
Што яго ніхто не помніць сёння.
У салдата прозвішча — Духанін[4].
Той, что ў маёй вёсцы быў паранены.
І трывожныя пакінуў сны —
Здымкі даўнія былой вайны.
Гэта — Надзя,
Надзя Дзенісовіч…
Валасы шыкоўныя, а бровы,
Нібы крылы ластаўкі,
Усмешка
Светлая, глядзець было усцешна.
Цешыліся каты, як хацелі,

---

[4] Аляксандр Захаравіч Духанін, былы кіраўнік разведгрупы палескіх партызан.

Над душой глуміліся і целам,
Весяліліся, нібы на балі,
Каб па іх хаўтуры так спраўлялі!
Надзя, Надзя,
Мілая Надзейка...
Я цябе не помню. Неспадзеўкі
Ты чамусьці снішся мне уночы,
Як на здымку ўсмешлівыя вочы.
На тым здымку,
Што мне даў Духанін,
Як жывая,
Аж чутно дыханне.
І было ў Духаніна заданне:
Адшукаць, знайсці для пакарання,
Вывесці на суд людскі выяву,
Здрадніцу — Кузменку Браніславу.

Браніслава
Як вужака
У дзень Перамогі
Афіцэра савецкага ногі
Абхапіла і так галасіла,
Што ў салдатаў бывалых кроў стыла.
Гаварыла:
— Саколікі мілыя!
(Каб табе мілай стала магіла!)
Камандзір, поўны праведнай сілы,
Той, што гадаў фашысцкіх давіла,
Гэту гадаўку не распазнаў,
Як сястру, як нявесту абняў...
Цяжка ўбачыць змяю паміж траў.
Каб жа знаў,
Што не Ліля яна Іванова,
А варожай задумы выснова,
І не бежанка, не паланянка,
А засланая ў лагер прыманка...
Ён з яе тую б скуру садраў.
Хоць для гадаўкі і нармалёва

Сваю скуру мяняць, як абнову.

Чырванела у вёсцы ажына
Нібы кроў, што цячэ ў нашых жылах
І выстуквае ў скронях — павінен
Адшукаць...

Так прайшла гадавіна
Перамогі вялікай. А потым
Не адзін год мінуў...
На чацвёрты —
Да сыночка паехала цётка,
Зваць Лукер'я. Былі аднагодкі
З маёй маці калісьці яны,
Да вайны.
Пападзіся, нібы на экране,
Ёй насустрач — ці фіфа, ці пані?
Спрэс пярсцёнкі,
Прыгожая тварам,
Не падобна зусім на пачвару...
Цётцы нібы падліў нехта вару!
Бо, як хваляю збітая лодка,
Загайдалася сэрца у цёткі.
Як на Броню падобная ўсё-ткі!
На такую, сякую, праклятую!
(Цётку слухаць тады было варта).

Як ні шылася гадзіна лоўка,
То ў душы, то у сэрцы вяроўкай,
На руцэ абручальным пярсцёнкам,
Блішчаць слёзы на гэтых абноўках.
Кроў — на пальцах прыгожых і тонкіх.

Так прысуд партызанскі адбыўся,
На вачах новай вёскі...
Згадзіся,
Паднялася з руін мая вёска,
Хоць і ходзяць вайны адгалоскі.

Адгалоскі
На памінкі вас да Лексы
Запрашаю.
Пры ўваходзе
Зноўку вам напамінаю:
Дзверы нізкія тут,
Свая, быццам клін,
Можна гуз сабе набіць
І не адзін.
І анёлаў, і святых тут,
Нібы ў раі.
Вось Хрыстос сам…
Ну а гэта, хто такая?
Вочы, быццам у суседкі, у Аксінні,
Толькі зрэнкі у суседкі нашай — сінія.
Толькі Фёдара за вусны-мёд Аксінні
На пасаг садзілі чынна і гасцінна.
Не. Аксінню не лічыў ніхто святой.
Сіратой была Аксіння, сіратой.
Нарадзіла яна Федзю трох дачок.
Трох дачок, як мяты горкае пучок.
— Дзе ж, Аксіння, усе донькі твае?
— Пахавала, мае людцы, на вайне!

…Вось з дзіцём мадонна.
Можа, Літта?
Не, канешне. Гэта Адзігітрыя.
Цётка кланялася ёй з малітвамі.
Колькі яе помню — уставала
І малітвы шэптам ёй чытала,
Потым асцярожна цалавала.
Бо яна, магчыма, і не знала,
Што цалуюць мёртвых, як ікону,
А жывых, любімых па-другому.

Вось сын божы Аляксей…
Яй-богу!
Як дзве кроплі сходны ён з Атрохам.

Праўда, можа, ён і не сын божы,
Ды з такою ж барадою гожай.
Такі велічны і мудры дзед.
Сын яго ўзначаліў гарсавет.
Расказала б многа аб Хрыстосе,
Гэта значыць, аб жывым Фядосе.

Як яго фашысты катавалі,
На крыжы яго як распіналі.
Не. Расказ мой не пад сілу мне,
Ён пад сілу хіба што вайне.
Лепш давайце мы яго мінем…
А вось — здымак цёткі на сцяне.
На тым здымку цётка у труне.

Плач

Слёзы мае!
Выплакаў хто вас?
Шчокі сухія, і вочы, і сэрца.
З горла не вылавіць нават і слова,
Душа — сухадол, ні ракі, ні азерца.

Сэрца маё — жарынка малая,
Гэтак пячэ, што не знойдзеш і месца.
Кінь у душу і яна запалае!
Разам з душою абвугліцца сэрца.

Чорны боль, як закляты Чарнобыль,
Займецца, нібы полымем голле.
Мае з бядою аднолькавы колер —
Чорны боль мой.

Вершы таму на белай паперы
Вугалем чорным пішу — сваім сэрцам.
Зараз, хто верыць мне і не верыць,
Мусіць чытаць іх, нікуды не дзецца.

Слёзы мае, хто вас прасіў?

З самага сэрца людзям на вочы.
Цяпер, хто хоча і хто не хоча
Мусіць усцешыць…
Хто вас прасіў?

Дзяды
Я заплюшчу вочы, прыгадаю…
Жменяй цётка семкі насыпае.
Хто ні прыйдзе, за рукаў хапае
І ўсё просіць: «Ну пабудзь яшчэ!»
І смяецца… А сляза — з вачэй.
Многа ў цёткі хто ў гасцях бывае:
Іван-Цяпця, Вольгачка дурная,
Нават райсабес не забывае,
Пенсію штомесяц высылае.
Толькі… Столь у цёткі прагнівае.
Ну і што з таго? Яна ж трывае,
І не бачыць Лёкса, бо сляпая.
Што калгасу не да цёткі — плёткі!
Жывым думаць пра жывое ўсё-ткі.
Вось на дыскатэку — трэба сродкі!
Цётка ж хай засее свае соткі.
І каня дадуць, і возік гною,
Справа пойдзе ўжо сама сабою.
Знойдзецца і сейбіт, і араты,
Як на чарку не скупая хата.
Так вядзецца ў вёсцы, цётка знае,
Чарку днём са свечкаю шукае.
Хоць не п'е сама,
Не шкода грошай,
Калі вып'е чалавек харошы.
Хто за гэта цётку асуджае?
Яна ў вёсцы не адна такая:
Шчырая, нібыта незямная,
Па-зямному век свой дажывае.
— А Гуранчыха мне зайздросціць, і
Мне цётка хваліцца,
Гаворыць, што суседкі

Ка мне ўсё ходзяць, ходзяць
У адведкі,
А да яе — ніводная душа...
І хлебны квас мне падае з каўша.
Я п'ю набгом і не магу напіцца,
І з цёткі не магу не надзівіцца:
Няхітрая, наіўная такая,
Нібы дзіцё малое ці святая.

Ну вось і ўсё...
Хай цётка спачывае.
І зноў у хаце цішыня такая,
Ажно чуваць, як прамяні пускае
У вокны цэзій. І крылом махае
Адважны бусел над знямелым гаем,
Над хатай цётчынай,
Над родным краем...
І ў клёкаце з журботнаю вібрацыяй
Палошчуцца даджынкі
З радыяцыяй...

Замова

У гняздзечку птушка
Шчабятала,
Багародзіцу-заступніцу
Гукала.
— Не я выклікаю,
Не я замаўляю,
А Багародзіца
Прасвятая.
Сваімі рукамі —
З роднага краю,
Сваімі вуснамі —
З беларусаў.
Сваім святым духам
З птушынага пуху,
З сястрыцы і братца —
Усю радыяцыю:

Ветравую і верхавую,
Штохвілінную і штогадзінную…
З моцных касцей,
З белага цела,
З чырвонай крыві,
Каб не балела
Жывым.

Амінь.

* * *

Няўжо нехта
Яшчэ вершы піша
І пра шчасце марыць
І любоў?
У прышэльцаў верыць
І Ўсявышняга...
Божа міласэрны!
Няма слоў.
Мне ж пра гэта
Нават сны не сняцца,
Хіба што
Бяссонніца адна,
Як з малымі,
Любіць забаўляцца
З думкамі маімі
Давідна.

* * *

Збіраю шолахі
Вятроў і траў,
І ліўняў подыхі,
Што май прыслаў.
Раку з бяздоннай
Глыбінёй
Мяшаю з зорнай
Вышынёй.

Радкі, як пчолка,
Свае збіраю,
Што выдзе толькі,
Пакуль не знаю.

* * *

Не для адводу
Ад людскіх вачэй
Я гавару вам:
Нам не чуць няможна,

Як дыхае Чарнобыль
Ля дзвярэй.

Хоць вось яно —
Зноў свята пасля стратаў!
Ці ж забароніш
Птушкам гнёзды віць?
І зноў пішчаць
У гнёздах птушаняты,
А людзям зноў у іх
Вучыцца жыць.

* * *

Валянціне Таянковай

Твая душа неўтаймаваная —
Гняздо на вершаліне высахлай...
І для мяне заўжды жаданая,
Пакуль і не засыпле прысак.

Калі ж з душы тваёй сарвецца
Святая песня... Я тады
Лячу і розум свой, і сэрца
І пазбаўляюся нуды,

Калі з душы тваёй сарвецца
Святая песня...

І гады —
Як торба, сто раз цыраваная —
Ляжаць закінута, прыціхлыя.
Са мной душа неўтаймаваная —
Гняздо на вершаліне высахлай...

Залечыць дрэва свае раны
І ўстрапянецца птушкай высака!

* * *

Як разгарэліся ў траве
Жарынкамі суніцы,
І неба па рацэ плыве
Самотнаю грамніцам
Сляза нячутна упадзе
На баравік з ігліцай.
Ці бліскавіца на вадзе,
Ці, можа, маладзіца?

Свой выклік кінула бядзе,
Смяецца, як дурніца...

А сэрца — бусляня ў гняздзе —
Пад рогат навальніцы
Вось-вось, здаецца, упадзе
У вогнішча суніц.

* * *

Лідзіі Возісавай

Лепей будзе ці горай,
Лечыць ці замінае?
Сяброўка мая ці вораг?
Заблыталася. Не знаю.

І кактус на падаконніку
Цвіце, як вясной акацыя,
Вабіць вока і колецца,
Можа, і мае рацыю.

І васілёк улетку,
Каму — адно пустазелле,
Каму прыгожая кветка,
Каму ад хваробы зелле.

СЯБРОЎКА

А нехта
Набіваецца ў сяброўкі
І спачувае табе ў горы
Лоўка!
Ані заганы у табе
Не бачыць,
А толькі вартасці
І не іначай.

І вось яна —
Сама прамень яскравы.
І злое слоўца
Толькі для забавы.
І толькі ворагу,
І то ў журбе…
Ну й што з таго,
Калі і пра цябе?!

Табе ж у вочы
Толькі кветкі, кветкі!
Таму і рукі,
І суседка — сведкі.
Ды звялі кветкі гэтыя
Заўчасна.
Ну вось і дружба ўся,
Прамень мой ясны!

ІСЦІНА

Мы ісціну адшукваем упарта
У сутнасці няроўнага жыцця.
І перад намі контурнаю картай
Яна раптоўна выплыве з быцця.

Праб'е наш час…

І мы ўжо маем ісціну:
Аголеную — немаўля,
Абноўленую —
Веснавое лісце,
Акрэсленую ісціну —
Зямля.

* * *

Памяці Міхася Стральцова

Зіма была
Стараннай гаспадыняй,
Бяліла кветку, дрэвы…
І твой смех…
І пах ён снежна,
І кружыў няспынна
Над намі, як анёл,
Бялюткі снег.

З-пад снегу,
Помніш,
Выглядалі шышкі.
І рэха ў гай
Лілося цераз край…

Міхась, прызнайся,
Ты стаміўся крышку?
Прылёг,
Як снег той,
Хопіць, уставай!
Алеся вырасла,
Заве на каравай!
Давай руку,
Глядзі — вавёрчын след!

А рэха галасіла
На ўвесь свет…

* * *

Вершы мае,
Мае летуценні!
Калі нада мною
Збягаюцца цені,
Калі дых займае
Ад markdown рознае дрэні,
Калі ад бяды
Не ўратуюць і сцены,
Я вамі жыву,
Я вамі жыву!

Сябры мае шчырыя —
Валі і Жэні,
Калі роднай глебы
Не чуюць карэнні,
Калі зрок губляе
Лістоты адценні,
Калі не знаходжу
І ў Бога збавення...
Я вамі жыву.

Калі упаду,
На апошнім імгненні,
Асвеціць труну маю
Свечак мігценне.
Сябры мае верныя!
Да пабачэння!
Вазьміце з сабой
Маіх вершаў праменні
І я ажыву,
І я ажыву.

* * *

Ніне Серыкавай

Губляе бэз бесперапынна
Пялёсткі белыя ў траву…
Напамінае ён жанчынам —
На свеце толькі раз жывуць.

О мая мілая сяброўка!
Галінка бэзу — ты, хацця…
Было і соладка, і горка,
Але было зусім няўцям,

Што ты цудоўная такая!
Да кожнай рысачкі свая.
І маім вершам не чужая,
І майму гораду радня.

Дык не сумуй. Глядзі, вунь птушка
Расы нап'ецца і пяе,
Галінка бэзу птушку гушкае,
Пялёсткі свецяцца ў траве.

ЯБЛЫЧНЫ
СПАС

ВАМ

Ці ж вам не сорамна, сябры,
Што, нібы яблычак пад плотам,
Мяне шпуляюць гандляры
Сваім наваксаваным ботам?

Куды ж падзець мне божы дар,
Душы маёй скразное рэха?
Калі Вы добры гаспадар
Мяне ўпусціце, а то грэх Вам.

А я усім вам расчыню
Душу сваю і сваё сэрца.
Бліжэй сядайце да агню,
Калі вам трэба адагрэцца.

Ці бачыце вы, як гарыць
Гадамі ўсыпана галінка?..
Ці чуеце, мой верш звініць
У вуснах кожнае жарынкі?

На здымках на адвароце (злева направа): Ніна Серыкава, Валянціна Таянкова, Таіса Мельчанка, Васіль Ткачоў, Юрый Фатнеў, Міхась Башлакоў, Генадзь Говар.

* * *

Яблыкі на Яблычнага Спаса
У царкву свяціць народ ідзе...
Помніш, сад у квецені і нас —
Белых два пялёсткі ў цемнаце?

І было такое пачуццё,
Што ў раю знаходзімся з табою.
Ці то з кветак яблыні касцёр,
Ці сам Бог стаяў над галавою?

Усю ноч... Са свечкай у руках,
Паўтараючы малітвы словы.
Церпяліва Божанька чакаў,
Каб паспелі яблыкі любові.

Яблыкаў на Яблычнага Спаса
У царкве так многа, як людзей...
Людцы добрыя мае! Для вас
Сёння яблыня мая цвіце.

* * *

Захацелася мне ведаць,
Як жывеш ты.
Вельмі часта гэтым летам
Снішся нешта.

Толькі лецейка
Нядоўга ў нашым краі.
Вось яшчэ адзін лісточак
Ападае...

Вось яшчэ у вырай стая
Адлятае...
Жураўліная парода ўжо
Не тая.

І сініца мне у рукі
Не далася,
Як прыйшлося гараваць —
І не пытайся.

Мы ж сустрэліся з табою
Так спантана!
Ты стаяў журбою нейкай
Апантаны,

Як па восені забыты
Баравік...
Калі так, то я —
Шчаслівейшы грыбнік!

Падхаплю руплівa свой
Баравічок,
Асцярожненька згарну
У кулачок.

Суцяшаць грыбніцу прыйдзецца
Вужу.
Я ж нікому баравік
Не пакажу.

* * *

Вуснамі лаўлю тваё дыханне
І набгом яго бясконца п'ю...
І нястрымнае расце жаданне
Выдыхнуць дрыготкае «люблю».

Як трава вясной, тваё дыханне
Прарастае ў маіх грудзях...
Абдымаю ўвесь свет рукамі
І лячу, нібыта ў небе птах.

Ты і я, і белы свет... Над намі
Нашае каханне, нібы сцяг.

* * *

Разлагодзішся,
Разлагодзішся!
У абдымках маіх,
Мой харошы!
Нібы ягады на прыродзе,
Сабяру сваю ласку
У кошык.
Да краёчкаў яго напоўню,
Асцярожненька паднясу,
Будзе доўга дзівіцца поўня
На тваю і маю красу.
Ахіну цябе, любы, каханнем,
Як святы абразок — рушніком.
І спавіты маім дыханнем
Ты заснеш,
Як дзіця над саском.

НЕ ТАКІ, ЯК УСЕ

І навошта тады
Са мной побач ты сеў,—
Не такі, як усе,
Не такі, як усе?

І чаму ты глядзеў,
Як падаў паліто,
На мяне, як ніхто,
На мяне, як ніхто.

І цяпер я хачу
Табе сніцца у сне,
Не такой, як усе,
Не такой, як усе.

Я НЕ ДЛЯ ВАС...

Са сваім глупствам
Напаказ,
Са сваёй праўдай
Без прыкрае,
Са смехам
У нядобры час —
Я не для Вас,
Я не для Вас.

Са сваёй даўняю
Бядой,
Яшчэ не высахлай слязой,
З душою,
Дзе агенчык згас,
Я не для Вас,
Я не для Вас.

І толькі
У начной журбе
Я ўся твая
І для цябе.
І гэта мой апошні сказ:
— Я не для Вас...

* * *

Ну што ты кажаш?
Небыліца!
Не сніцца нават і у сне,
Як адбівалася дурніца,
Ад тых, хто так любіў
Мяне.

І не лаві паветра ротам,
Глядзі, якую прыгажосць
Хавала ад людзей і плётак,
А пахавала — маладосць.

Ты ж не баішся нават кулі,
Такі дубочак малады.
Не закахайся ў зязюлю,
Яна ўкрадзе твае гады.

Кахай мяне,
Пакуль бы ў хвоі,
Тырчаць і колюцца саскі.
Мы так нацешымся з табою,
Падмяўшы ў жыце каласкі,
Што не заўважым, як анёлы
Нам зробяць з воблакаў шацёр
І як нячысцік сярод голых
Русалак…
Ледзьве не памёр.

* * *

А нядаўна так шумела
Юнае маё жыццё!
І стаяла я няўмелая:
— А дзе ж мудрасць?
Каб знаццё!

Мае дрэвы! Вам за дваццаць,
І мне гэтулькі ж гадоў.
Адплывае ў сон юнацтва
Ды няма ўсё мудрых слоў.

І аднойчы мне здалося,
Што шапнулі кроны дрэў:
— Быць наіўнаю не бойся,
Дрэнна тым, хто стаў мудрэй.

Вось рабінай пераспелаю
Зажурылася жыццё…
Я, напэўна, пастарэла,
Дзе ж наіўнасць?
Каб знаццё!

* * *

Ветразь скача, нібы лось,
Хвалі — у пагоню! 1
Акунуся ў маладосць,
Як у рэчку коні.

Супынюся на скаку,
Што рабіць цяпер-тка?
Углядаюся ў раку,
Нібы у люстэрка.

Ды цячэнне пакрысе
Ветразь мой агорае,
Нас абодвух панясе,
Нібы рэчку ў мора.

Ветразь на вадзе, як лось,
Хвалі — у пагоню!
Не дагоніш маладосць, *
Шпарка скачуць коні.

* * *

На старэнькім,
                    як сама,
                                        пяньку
Села бабка,
Жоўтую руку
Палажыла,
Нібы ліст сухі,
На сваім гарбаценькім кійку.
А зязюля ўсё крычыць:
«Ку-ку!» —
За лістом зялёным у цяньку,
Нібы бабцы:
«Будзеш жыць».
І у той сляза з вачэй бяжыць…

* * *

Сонца расплюшчыла вока сваё
Адно.
Пазалаціла ў хаце маёй
Акно.
Чыстая, чыстая ў небе зара.
Ранняя, ранняя ў полі
Пара.
Сонца расплюшчыла вока другое —
Устань.
Як заранiца на небе іграе —
Глянь.
Пойдзем. Ліецца святло
На зямлю.
З цёплых далоняў пасадзім прамень
У раллю.

* * *

Юрыю Фатневу

У творы акунуўся з галавою!
Нібы ў вір.
Віруе з небыцця
То Уладзімір з Вольгаю,
То воі
Радзімічаў,
То Зегзіцы дзіця.

І вось перад вачамі
Лес цнатлівы.
У ім свае і чалавек, і звер,
Лясун і Велес,
І Пярун зычлівы,
Што перад намі
Ажылі цяпер.

Не адмахнуцца
Ад блакітнай магіі,
Ад сон-травы,

Ад яблык Лены Вагінай...

Дык вось чаму
Твая рука бярэцца
Спачатку за пяро,
Затым за сэрца.

* * *

Прывітанне, Юра, прывітанне!
Зноў зашыўся ў свае пласты
Старажытныя. Ужо світанне!
Чуеш, ці не чуеш мяне ты?

Выплывае, як бабёр з балота...
Дыяменты на вусах блішчаць,
Вочы перапоўнены журботай
Нават на ілбе яе пячаць.

Чалавек. Паэце наш свабодны!
Са свабоды той — ні даць, ні ўзяць.
Можа, наракуць калісь народным
Можа, праз дрыгву пралажаць гаць.

А пакуль, Юраська, прывітанне!
Паглядзі, гарлачык залаты
Разгарэўся ў небе. Са світаннем!
Чуеш, ці не чуеш мяне ты?

* * *

На запрашэнне да свята

— Не прыехала. А так чакалі...
— Няўжо чакалі? Дзякуй вам, сябры!
Як лёсам разарваныя каралі
Рассыпаны. І паспрабуй збяры.

За пацеркаю пацерку збіраю
Нанізваю. Які вялізны рад!
Вось Генрых Далідовіч, вось і Рая

Баравікова. Вось чамусьці — Джад.

Як не стае мне Фатнева, каб зналі!
І Товара, што тут ні гавары.
Сяброўкі лепшай — Таянковай Валі,
І Ніны Серыкавай... Як у віры

Тут Башлакоў і Шэліпаў кружляюць,
З усмешкай іх лаўлю— яшчэ не вечар.
А вось Някляеў зажурыўся з краю...
Вось і гатовы пацеркі, дарэчы.

Надзену. Як бурштын яны зайграюць,
Сваім цяплом сагрэюць мае плечы.

* * *

Памяці Івана Кірэйчыка

Прыехаўшы з далёкае Расеі
(А некалі ж сваёй яна была...)
Пачула твае вершы, і надзея
Дрыготкаю пралескай ажыла:
Што ты жывы, і што яшчэ паспею
Сказаць сваё і дзякуй, і даруй
За тое, што калі гула завея,
Ты не мяне пазваў сказаць: «Ратуй!..»
За тое, што і ты, і твае дзеткі
Сустрэліся, нарэшце, там без нас...
І твае вершы, як жывыя сведкі
Тваёй душы, агонь якой не згас.
За тое, што тваёй самотнай жонцы
Чытаць і перачытваць іх адной,
І ціхай кветкай зіхацець у гронцы
І летам, і ўвосень, і зімой
У зацішку. Ды на тваім грудочку,
Аблюбаваным птушкамі куточку.

* * *

Дзень, як свечка... Сонейка над гаем,
Хор птушыны з лесу выплывае,
Ён цячэ ажно з самога раю
І струменіць песнямі над краем,
Над старонкаю маёю мілай,
Над убогім куранём і вілай,
Над вяночкам, над крыжом пахілым,
Над грудочкам свежае магілы,
Дзе рамонка, ад бяды сівая,
Тварык, як рукамі, прыкрывае
Тонкімі пялёсткамі. Святая
Багародзіца над ёй лунае,
Ноч падсвечнік у руках трымае,
Як агарак месяц,
Зорак стая...

* * *

Нясе мяне нялёгкая —
Машына грузавая!
У вёсачку далёкую,
Што дзень і ноч гукае.

Яна пад сэрцам стукае
Даспелымі арэхамі.
Матуля там унукаў
Чакала, як уцеху

Унукаў цэлы вулей,
Пчаліны рой, дый годзе!
Усцешана матуля
Сустрэла смерць у згодзе.

Паветра на усе лёгкія
Глытаю. Вось і дзічка.
Прынесла ўсё ж нялёгкая
Да чорта на кулічкі.

Абняліся мы з вёскаю,
Нібы гарлачык з раскай…
Ці гэта хвалі плёскат,
Ці голас:
— Калі ласка!

РАНДО

Мазыр вільготны ад расы
Агнямі граў на відавоку,
Нібыта ночка паясы
Свае развесіла высока.
І даляталі галасы
Далёкіх цягнікоў да вокан…
Цішком пупышкі ў лазы
Свавольна гладзіў ля асокі
Мазыр.
Ляніва месяц у аблоках
Катаўся, як у масле сыр,
Але ж угледзеў адным вокам,
Як акунуўся ў валасы
Лазы, ажно гарэлі шчокі —
Мазыр.

* * *

Вострае лязо — мая паэзія!
Босая іду па ім гарэзліва,
Хоць і ўся нацялася ад болю,
Як сляза, але ўсё ж ніколі
Праклінаць не стану свайго лёсу,
Як бы цяжка мне ні давялося:
Упаду расою на траву,
Васільком памкнуся ў сіняву,
За прамень схаплюся і —
Жыву!

* * *

Сястрыцы маёй — Валянціне

А смеху ўсё меней,
меней...
Зморшчынак
Болей і болей,
Радасць ці задуменнасць?
Сына матуля жэніць.
Як час плыве не паволі!
А рукі помняць малога
І васількі — на кашулі.
Свята. Вяселле. Дарога.
Светла і думна матулі.

* * *

Гады праходзяць...
Хутка як праходзяць!
І дочкі ўжо сваіх дачок народзяць.
Дачцэ пра маці думаць ужо некалі.
Да маці — сёння, заўтра — не паехалі.
А дні бягуць: быў вечар,
і зноў раніца...
Для маці толькі дні так доўга цягнуцца!

І месца не знаходзіць сабе маці
Ані ў суседкі, ані ў роднай хаце.
Ну што рабіць?
Ну як сабе даць рады?
Да донькі — напрасткі?
Ці ж будзе рада?

Гады праходзяць,
Хутка як праходзяць!

* * *

Сяргею Панізніку

Закінуў лёс у лес
Мяне і мой «прагрэс»:
Дзяцей — мой пяты клас,
Маіх калег і — Вас.

Нібы з другой планеты
Прышэлец... Не сагрэты
Ні лёсам, ні жанчынай,
У чым прычына?

Сядзіш бы нежывы
У ціхім аддаленні.
Няўжо і вус сівы
Не вучыць прымірэнню?

Праб'е няўмольны час,
Адно пакіне выйсце:
Маліцца за ўсіх нас,
Прасіць
Збавення ў Хрысце.

* * *

С. П.

Шум лесу напрадвесні,
Жаданы сэрцу шум.
Трывожны і балесны,
Адчайных поўны дум.

Як музыка, як песня,
Ён кліча за сабой.
І лёгка подзвіг здзейсніць,
Махнуць на ўсё рукой.

І — выбегчы на ганак,
Смяяцца, як дзіця,
І выглянуць з-за рамак

Звычайнага жыцця.

Зрабіць свой не апошні,
Хоць і не першы крок
Насустрач Вам, вяльможны
Пан...
Нібыта незнарок.

ВАСІЛЮ

Аднойчы енчыў безумоўку
Мой тэлефон, нібыта чорт.
Твая радня — мая сяброўка —
Званіла. Ці наадварот?

Я слухала... Марудна плётка
Паўзла. Такі ў плёткі стыль.
Мне крыўдна, я — твая залётка,
А ты й не ведаеш, Васіль.

І я ўявіла, што і праўда,
Ты, закаханы ўвесь, прыйшоў
І кветкі падарыў. Суладна
Запелі птушкі пра любоў.

І мы з табой па волі лёсу
Удаль шчаслівыя плылі,
Нам усміхаліся нябёсы
І ў сэрцах — кактусы цвілі.

І я сказала: «Ну, што ж, з'ежце!»
З душы змахнула плётак цвіль...
Калі ж надумаеш, нарэшце,
Ты зазірнуць ка мне, Васіль?

* * *

Ну яшчэ чаго мне
Не хапала!
Гэта вось такога ідэала:
Лысага,
Як тая поўня.
Многа гонару
Табе быць роўняй!
Не,
Не трэба мне твайго кахання.
Лепш пасплю я.
Жонцы — прывітанне!

* * *

Каціўся яблык па роснай траве…
Ты мяне любіш, а я цябе — не!
Прэч ідзі, прэч!
Адразу гара з плеч.

Кацілася торба з высокай гары,
А ў той торбе што хочаш — бяры:
Хлеб, соль, пшаніца…
Ты не хочаш са мной ажаніцца?

Каціўся яблык
Ружовага колеру…
Ты мяне любіш,
А я цябе болей.

* * *

Кірмаш. Я стаю,
І мой лёс каля ног
Сабачым віхляе хвастом.
Не дай бог,
Камусьці не глянецца…
І проста так
Яго падфутболяць,
Нібыта кругляк.

Заплача мой лёс,
Як малое шчаняці,
А нехта падумае:
«Грошы звіняць!»

* * *

Забілі.
Пераехалі.
Растапталі...
Кінулі душу сабакам:
— Ешце!
Не хочуць.
А толькі брэшуць,
                    брэшуць,
                              брэшуць...

* * *

Як з плячэй маіх крыж мой,
Бы з гары паваліўся!
Па сцяжынцы, якую
Валун пратаптаў.
Аж спалохана зоркі
Дрыжэлі увысі
І маліліся Богу
Ліўні росныя траў.

Ні бяды, ні нуды,
Аніякага ліха!
Раптам знікла усё —
Так вадзіца бяжыць
І ў зямельцы знікае...
Толькі сполахі ціха
Танцавалі ў траве,
Там, дзе крыж мой
Ляжыць.

* * *

А я веру ў дабро:
У кветку,
У сцяблінку,
У мураша.
Веру ў добрую суседку
І — у кожнага
Малыша!
Я — зняверaная, веру.
Веру ў хлеб
У надзённы свой,
Веру мужна
У ліст паперы,
Не крануты яшчэ
Рукой.

ЮБІЛЯРУ

Івану Шамякіну

Мне, людцы, на Шамякіных вязе
З дзяцінства. Ды вы самі пасудзіце.
Абгойсала сцяжыначкі усе,
Дзе сам Пятро Шамякін меў служыць

Грыбамі тыя сцежкі параслі,
Арэшнікам, шыпшынаю, травою…
Аднойчы там крынічаньку знайшлі
З вадзіцай незвычайнаю, жывою.

Дзе на паляне круглае, лясной
У невялічкай зграбнай леснічоўцы
Ляснік Шамякін жыў сваёй сям'ёй
І шмат чаго расказвалі вяскоўцы.

І забягалі часцяком туды
З ахвотаю дарослыя і дзеці.
Іх мёдам частавалі і тады

Вадою абліваліся суседзі.

Суседзі — з бліжніх вёсак грыбнікі.
Бліжэй за ўсіх — Пракопаўка мая.
У нашу школку (трэба ж, лёс такі!)
Хадзіў Іван Шамякін, потым я.

Сцяжынку ў школу помню цераз сад,
Дзе мімаходам яблыкі зрывалі.
Як радваліся дзецьмі: я і брат,
Калі цукеркай нас пачаставалі.

Шчаслівыя прыбеглі мы дамоў
(А год галодны быў, пасляваенны),
Сказала маці пасля нашых слоў:
— Шамячыха прыехала, напэўна.

І вось мы адзначаем юбілей…
Нядаўна і мяне ў Саюз прынялі!
Вязе мне на Шамякіных, але ж,
Вязе з дзяцінства, каб вы гэта зналі.

ЛІСТАВЕЙ

ШУКАЙЦЕ ГАЮЧЫЯ СЛОВЫ...

«Ліставей» - так хачу я назваць сваю наступную кнігу, якую складуць шматлікія пісьмы сяброў, знаёмых, блізкіх і дарагіх мне людзей.

«Дзічку» маю ліставей часу толькі пачаў раскалыхваць...

І вось, як сполахі агню ўначы, у памяці ўспыхваюць словы каралішчаўцаў: тых, каго сабраў аднойчы пад сваім крылом (1967 г.) семінар маладых літаратараў.

Такія семінары цяпер праводзяцца ў Іслачы, а тады ў Каралішчавічах, на былой дачы Я. Коласа.

Шчырыя словы маіх сяброў маюць цалючую сілу. Некаторыя з іх я чытала і перачытвала, як замову, па некалькі разоў.

Асабліва ў цяжкую хвіліну. Сагрэюць яны і вас, людцы мае добрыя!

Шукайце гаючыя словы, як шукаюць зёлкі. Дарыце іх адно аднаму. І ў вашай душы аніколі не паселяцца роспач і адзінота.

Пішыце мне. Лісты дасылайце на адрас:

246029, Гомель, а/я 55,

Ніне Шкляравай

Аўтар

АЗІРНІСЯ…

Агонь кастра не патушыць,
Што з Каралішчавіч палае.
Ніна Мацяш

P. S.

Божа, што ў цябе за звычка развітвацца: унурыцца

і нават не азіраецца.

Я ўсё яшчэ гляджу табе ўслед. Азірніся!

М. С.

31 мая, 1984 г.
Міхась Стральцоў

Дарагая Ніна!

… З табой мы так і не пагаварылі. Ці не таму, што твае 15 табе усе яшчэ торкаюць пад бок. Супыніся, дзяўчо! Адчуй у сабе Мадону (Матрону?), спаважную і памякчэлую сэрцам! Мір на душу тваю!

Кудравец падпісаў у друк чатыры Кіейевы вершы, № 91. Павіншуй.

Ад цябе вершаў не дачакаюся, мо.

Міхась

Адам Русак
15 сакавіка, 1967 г.

Ніна!

Вершы Вашы я адаслаў. У часопіс «Маладосць». Аўрамчыку Міколу.

З прывітаннем!

А. Русак

Міхась Стральцоў
12 ліпеня, 1968 г.

Кінь сумаваць, даражэнькая! Свет недасканалы, людзі зласлівыя — ну дык і што з таго! Было б дзіўна, каб было іначай. Зачахлі б мы ўсе са сваёй дабрачыннасцю.

Дальбог, ты перабольшваеш.

Вершы твае я нават прачытаў, быў выпадак: Аўрамчык якраз выцягнуў іх, каб рыхтаваць у № 10. Што затрымка выйшла, дык гэта ж натуральна — чарга. Вершы мне спадабаліся. Дрэнна вось толькі, што ты не дасылаеце новыя, ні нам, ні ў другія рэдакцыі.

Міхась

Алесь Разанаў

3 чэрвеня, 1967 г.

Добры дзень, Ніна!

Ці цікава вучыцца? Усё залежыць ад самога чалавека. У прыватнасці, мне тут цікава.

Пры універсітэцкай газеце існуе літаб'яднанне «Узлёт». У канцы гэтага года павінна выйсці ў друк новая кніжка «узлётаўцаў», «Натхненне», мабыць, будзе называцца.

...Ёсць тут навуковыя гурткі. Ёсць умовы і прастор для дзейнасці. Вось так.

З прывітаннем!

Алесь Разанаў

Леанід Якубовіч

10 снежня, 1967 г.

Ведаеш, я зараз жыву толькі ўспамінамі аб Каралішчавічах. Вось сарамліва ўсміхаецца Ніна Шклярава, засяроджана пазірае Ніна Мацяш, разгублена варушыць вуснамі Васіль Жуковіч. Божа! А як ты? Якое адчуванне ў цябе, Шклярачка?

Леанід

Ніна Мацяш

4 кастрычніка, 1968 г.

Ты скардзішся, Ніначка, што вершы не ідуць. Я як пачую, дык ва ўсіх семінарыстаў нешта сёлета «творчы крызіс». У мяне таксама. Адзінае, што добрага я зрабіла, здала зборнік вершаў у выдавецтва.

Вось такія ў мяне справы, Ніночак-галубочак!

Ну, бывай...

Ага, ледзь не забылася.

З тыдзень таму назад зусім нечакана з'явіўся Разанаў! Праўда, пабыў усяго хвілін дваццаць. Дык мы ўзахлёб перагаварылі гэтыя дваццаць хвілін. І аб чым толькі размовы не было!

Ён таксама здаў зборнік, выйдзе у 1970 г. Так што рабі вывады, Нінок, ды свой аддавай. У цябе ёсць цудоўныя проста вершы.

Пішы, пішы!

Ніна

Тамара Федарцова

26 верасня 1968 г.

Нін!

У мяне ўсе добра. Толькі вось нічога не пішу. Ведаеш, гэтыя гектары і нормы выпрацоўкі ў раёнцы мяне зусім завірылі.

Нашуся як чарцянё.

З Вярцінскім і Стральцовым сувязі не падтрымліваю. Яны, пэўна, і забылі, што ёсць на свеце дзіцё чалавечае — Тамара Федарцова.

Ніна, ты бываеш у «Маяку»? Як там маякоўцы маюцца? Хто гэта У. Гулевіч? Ці працуе Косця? Ці не жаніўся Бродскі? Як Цыганкова?

А я на кватэры жыву. Праўда, у мяне ўтульненька. І гаспадыня добрая. Іншы раз мне што-небудзь і зварыць.

Пішы. Ты для мяне як той агеньчык уначы. Не дойдзеш, а глянеш — і на душы святлей.

Тамара

Леанід Якубовіч
28 кастрычніка, 1968 г.

Чаму ж ты маўчыш, чаму не пішаш, Шклярачка? І што з табой зрабілася? Ніна, калі ласка, пішы. Аб усім, аб усім. Дай мне падыхаць паветрам таго асяроддзя, у якім ты жывеш. Студэнцкага, літаратурнага. Што пішуць нашы каралішчавічане?

Л. Якубовіч

Ніна Мацяш
6 ліпеня, 1968 г.

Сёння ж напішу і перашлю паштоўкі Марыі Баравік, Валі Коўтун, Артуру з Аркадзем, Кірвелю і Масарэнку, Жуковічу і Разанаву (калі ён не паехаў на цаліну). Не ведаю, калі збіраецца прыехаць Вярцінскі.

Было б цудоўна сустрэцца ўсім, ці ж не так? Калі хоць трое будуць, усё роўна гэта сустрэча жаданая.

Н. Мацяш

Ніна Мацяш
4 жніўня, 1968 г.

Ніночак!

Чаму ж ты не прыехала? Тры дні падыходзілі хлопцы да брэсцкага аўтобуса, а ты так і не з'явілася.

Наогул, прыехалі толькі Кірвель, Жуковіч, ды Воўка Васілевіч. Усяго было: і песень, і вершаў, і дасціпных жартаў, і сур'ёзнай размовы. Так чакалі цябе. Што здарылася?

Н. Мацяш

Ніна Мацяш
4 сакавіка, 1969 г.

Як табе працуецца ў рэдакцыі? Баравік піша, што дарэмна ты пайшла туды. Заядуць штампы і нястача часу.

З Алесем Разанавым я так і не наладзіла перапіскі. Па Якубовічавых словах (ён бачыў яго ў час зімовай

сесіі) пераводзіцца ці ўжо перавёўся ў Брэсцкі педагагічны.

Напішы мне пра сябе. Ведаю, што ў «Беларусі» ідуць твае вершы. Віншую! Калі будуць у нас, абавязкова дастану пачытаць. Ці бачыла ты альманах «Дзень паэзіі, 1969». Там твой і Валі Коўтун вершы, мой пераклад.

Цалую.

Ніна

Алесь Масарэнка

13 кастрычніка, 1969 г.

Прывітанне!

Ну і ну! Гэта ўжо мне, павер, падабаецца, ты разгубілася. Так, я сапраўды «стары корч». Але што рабіць, калі гэты стары корч вельмі глыбока сядзіць у глебе і выбіць яго з зямлі не так і лёгка. Толькі ў яго не ногі-віхры (здорава!), а проста карэньчыкі, з якіх (я бачыў) дзяды плятуць кашолкі…

Гляджу, перачытваю пісьмо і здаецца мне, што гэта след лісы, якая старанна зацерушыла свой след снегам, бо калі бегла, то здорава прыпарушвала яго сваім пухкім хвосцікам. Гэтак вось віль-віль… От і ты так… Ой, разумніца. Сказана — пісьменніца.

Даруй за жарты.

Пішы.

А. Масарэнка

Марыя Баравік

2 мая, 1970 г.

Стамляешся другі раз ад пустога занятку, ад якога ні сэрцу, ні рукам задавальнення ніякага.

Тады не хочацца ні пісаць, ні спаць, ні есць…

Але ж цябе ці ж можна забываць? То ж грэх, разумееш, гэтакую цудоўную Шкляраву ды з сэрца выкінуць…

А вось з газетай адважылася развітацца. Няма здароўя ў самой, а пра маці і гутаркі не можа быць…

Марыйка

Ніна Мацяш
4 кастрычніка, 1970 г.

А Вярцінскі ўсё-такі быў! Праўда, вельмі-вельмі мала. Яму трэба было тэрмінова ехаць. Чакала Ялта, Дом творчасці. Успаміналі цябе.

Нядаўна прыслаў пісьмо Жуковіч. Піша, што Артуру далі кватэру. Цяпер Артур Цяжкі ягоны сусед нават.

Разанаў настаўнічае у адной з дзесяцігодак Брэстчыны у Камянецкім раёне. Думае паступаць у аспірантуру.

Марыйка Баравік адгукнулася. Маці яе не папраўляецца, не ўстае з ложка... І як памагчы чалавеку, як?..

Што з тваім зборнікам, Ніна?

Калі выйдзе?

Ніна

Таіса Бондар
24 снежня, 1971 г.

Разумееш, мы з табой знаходзімся на розных полюсах жыцця. Шмат было ў мяне чорных дзён, таму я не магу з такім замілаваннем, як ты, адносіцца да ўсяго. Ты — гэта нейкая радасць, святло. І нават твая наіўнасць адсюль. Я не магу радавацца да канца.

Я збегла. Так. Але што мне было рабіць, калі я была такая шчаслівая у Каралішчавічах, а трэба было гэта ўсе вырваць з сэрца.

Таіса

Яўгенія Янішчыц
і Вольга Іпатава

Ніна!

Я цяпер у раз'ездах, дома бываю рэдка. Сын на поўдні, я ўчора прыехала з Маларыты. Жэня бывае дома часцей, можна было б нам неяк сустрэцца разам і паглядзець уласныя творы.

Дзякуй за дапамогу ў час стыхіі.

Што датычыць тваіх расчараванняў — дарэмна.

Дарагая Ніна!

Вельмі хацелася сказаць табе пра многае, у тым ліку і пра расчараванне. У лісце ўсяго, ды як і патрэбна, не напішаш. Лепш — жывое слова. А таму мы з Оляй чакаем Цябе ў госці. Будзеш мець вольны час — прыязджай. Дзе жыве Оля — ведаеш, а дзе я жыву — адрас на канверце.

Чакаем.

Мы.

Ж. Янішчыц
В. Іпатава

Нэля Тулупава

27 кастрычніка, 1977 г.

Ніна!

Ты вялікі камбінатар. Не адказала мне на ліст, а закідваеш вуды.

Жыццё, наогул, штука цікавая. Кудысьці імкнёмся, чагосьці душы трэба, а як дасць капытам пад дыхавіну, дык аказваецца, трэба толькі адно — здароўе!

Так што лячы дзіцянё. Гэта — першае. Не кідайся, гэта — другое. Калі няма натхнення, ёсць паратунак — займацца, працягваць універсітэты. Гэта будзе так званы працэс накаплення.

Навін няма. Усё, як тады. Ціна-руціна. Таіса Бондар без хаты, без Саюза, без працы. Трэці год. Сумна, а памагчы некаму. Кожны сам па сабе.

Вольга прыязджала. Быў захварэў Русік. Ёй засталося год вучыцца. Можа, захочаш напісаць ёй, то вось адрас: Масква, вул. Дабралюбава, 9/11... Інтэрнат літінстытута.

Жэня-Яўгенія жыва-здарова. Выступае. Сама табе піша.

Абдымаю.

Нэля

Яўгенія Янішчыц

1 мая, 1968 г.

Бадзёрасці, маладосці табе і натхнення, без чаго немагчыма жыць і змагацца!

Ж. Янішчыц

Анатоль Вярцінскі

28 кастрычніка, 1980 г.

Не кажы, што ўжо ўсё «адбалела». Пакуль чалавек жыве — яму баліць. Ці не так? А вось калі ўжо нічога і нідзе не баліць, тады, значыць, ён памёр. Боль — гэта жыццё.

Будзь здарова!

А. Вярцінскі

Ніна Мацяш

10 красавіка, 1974 г.

І праўда, даўно не пісалі мы адна адной…

Я радуюся, што аказваюся менавіта тым чалавекам, з якім хочацца пагаварыць у цяжкую хвіліну. Ад гэтага ў мяне самой прыбаўляецца сіл. А сілы патрэбны кожны міг. Цяпер асабліва…

Дзякуй табе, суседзе,
За твой нечаканы дар,
Калі і ёсць яна недзе,
Казачная вада,
Жывая вада, якую
Адшукваюць на загой,—
Прынесеную табой
Глыткамі яе смакую.
Зусім звычайнае дзіва:
Бярозавы сок. З небыцця
Бярозавы сок радзімы
Вяртае мяне да жыцця.

Ніна

Міхась Стральцоў
31 мая, 1984 г.

Заўтра я з Карамазавым на колькі дзён еду на Магілёўшчыну — божа! Праз восем год, калі быў там апошні раз...

А дамой хочацца. Бо што ні кажы, дом у нас адзін, той, што з калыскі. Туды б, урэшце і прывалачыся варта ў недзе наканаваную нам апошнюю часіну, на той парог, на які бог усадзіў: няхай бы і прымаў ужо адтуль.

Бывай

Ніна Шклярава
1 студзеня, 2001 г.

ТРЫЯЛЕТ
Як дзьмухаўцы цвілі гады
І дзе ж цяпер дзянёчкі тыя?
Былі пялёсткі залатыя.
Як дзьмухаўцы цвілі гады.
А скроні свецяцца сівыя —
Вачам сваім не верыш ты...
Як дзьмухаўцы цвілі гады
І дзе ж цяпер дзянёчкі тыя?

ЯК БЫЛО І ЯК ЁСЦЬ...

Іх баяліся. І яны прыйшлі... Старэйшая сястра Паша ліхаманкава сунула нешта мне пад паху, шапнула: «Схавай. Лезь на печ, грэй жывот».

Я лузнула на чарэнь. Там ужо стаіліся брат Сцяпан і сястрыца Прося. Штосьці выслізнула ў мяне з-пад рукі. Гэта быў такі знаёмы мне здымак... Я хуценька схавала яго пад падушку. Ніхто і не заўважыў.

ГПУ (так назвала сястра незнаёмцаў) перавярнула ўсё дагары нагамі, але ж нічога не знайшло.

А шукалі яны картачку, на якой быў святар Ціхан[5]

упэўнена заверыла мяне мая субяседніца. Калі я спыталася, ці можна мне напісаць пра гэта, пачула: «Ты пішы, што хочаш, а я табе расказала, як яно было». Так закончыла свой сказ мая апошняя, родная, 80-гадовая цётка Люба з вёскі Лук'янаўка, што на Гомельшчыне.

З гэтай жа вёскі была і мая маці — Еўфрасіння. А яшчэ ў матулі былі аж чатыры сястры і двое братоў. А ў суседняй вёсцы Дубраўка — сваячніца матушка, жонка рэпрэсаванага бацюшкі, якую наведвалі і даглядалі манахіні і вернікі з акалічных вёсак. Там і сустрэліся мае бацькі — Нічыпар і Прося. Нічыпар са сваёй сястрыцай Лексай хадзілі сюды маліцца аж з Пракопаўкі (гэта недзе кіламетраў трыццаць). Пасля смерці матушкі набажэнцы прыбіліся да цёткі Лексы. У гэтай жа хаце, на дзядзінцы, нарадзілася і я (10 снежня, 1947 г.). Там і правяла амаль усё сваё маленства.

Вечарам пад спеў псалмаў засынала, раніцай з імі ж і прачыналася.

Усё гэта адлюстравалася ў маёй душы, якая і цяпер струменіць, нібы зарослая крыніца, што раптам прабілася на волю.

Так з'явілася першая кніга маіх вершаў... «Мая вёска» (1971 г.), затым другая «Міг і вечнасць» (1979 г.). І вось праз гады, як стомлены вернік пасля доўгай дарогі, прыйшла я да сваёй «Дзічкі».

З вашай дапамогай, добрыя людзі!

З вашай верай у мяне.

Дзякуй вам, сябры маеназваныя і спамянутыя!

---

[5] З адваротнага боку здымка — пячатка

Нізкі паклон Вам, Аляксей Аляксеевіч Касцючэнка (нафтаправод «Дружба»).

З нязменнай удзячнасцю за своечасовую падтрымку звяртаюся і да Вас, паважаны Аляксандр Кірылавіч Прусаў (упраўленне культуры).

Дзякуй вялікі таксама Уладзіміру Уладзіміравічу Казлову (аддзел культуры).

І Вам, шаноўная Алла Іванаўна Асіпчук (таварыства «Кніга»).

Вам, Валянціна Пятроўна Дубрава (абласная бібліятэка).

Вам, Таццяна Савельеўна Уласава (бібліятэка імя Герцэна).

Кланяюся роду свайму і зямельцы нашай.

Дзічка

РАНДО

Мой верш — мелодыя найперш,
Яна, як першае каханне,
Прыйшла, не ведаючы меж,
Знайшла ў душы адлюстраванне.
Аж сэрцайка зайшлося! Лепш
Не знаць такога знітавання...
На волю вырваўся, але ж,
Як і каханага дыханне —
Мой верш.

І зноў душа як птушка каня,
Што вечна просіць «піць». І дзе ж
Той дзіўнай музыкі гучанне?
... Як добра, што не забярэш
Яго з сабой, як і прызнанне —
Мой верш.

ЗМЕСТ

Ліст Вольгі Іпатавай
«Я не маўчу, мая сяброўка...»

ЗАВЯЗЬ[6]
«Як толькі цётка псалмы распявала...» (Святару Ціхану)
«Некалі царква стаяла тут...»
Святары
«Слухайце, яшчэ адна знаёмая...»
Эратычны нацюрморт (М. Башлакову)
«Імчыць і мой цягнік...»
Пра любоў
«Мамачка, з якім даверам...»
Родная хата
«Ці то травы ў росах...»
«Выйдзі, бацька, на балкон, пабач...»
«Ведаеце, сёння я плакала спрасоння...»
Споведзь
«Ноч. Дарога шорхае аб днішча...» (Я. Янішчыц)
Тэрцыны
Пралеска
«Я нібы жабяня зледзянелае...»
Пакуль ідзе... (Э. Усціновіч)
І жартам, і ўсур'ёз
Усю ноч ішоў дождж
Добра, калі
«Зноўку навальніца ўсю ноч...»
«Вось і дзень спякотны...»
«Каму я гэтым шчасцем абавязана?..»
«Ноч як хусткай ахінула плечы...»
«Прыйдзі, прыйдзі, прыдзіра...»
«Крочу, быццам па ільду...»
«Аніяк не спіцца...»
«Мне прысніўся твой ліст да мяне...»
«Пра цябе я сніла...»

[6] Ф. Яфімаў. Завязь таленту// Літаратура і мастацтва. — 1971. — 19 лістапада.

Хатынь
Перабудова
«Усюды квадраты…»
«Еду да роднай цёткі…»
Ліхтар адзіны на знямелай вуліцы»
«Пакуль Чарнобыль у душу глядзіць…»
«Калі не станеш прэзідэнтам…»
Шчасце

ПЯЛЁСТКІ

«Падлесак стаў даўно хваёвым лесам…»
Пялёсткі (паэма)
«Няўжо нехта яшчэ вершы піша?..»
Збіраю шолахі
«Не для адводу ад людскіх вачэй…»
«Твая душа неўтаймаваная…» (В. Таянковай)
Як разгарэліся ў траве жарынкамі суніцы
«Лепей будзе, ці горай…» (Л. Возісавай)
Сяброўка
Ісціна (Людміле)
Памяці М. Стральцова
Вершы мае, мае летуценні…» бі
«Губляе бэз бесперапынна…» (Н. Серыкавай)

ЯБЛЫЧНЫ СПАС

Вам
«Яблыкі на Яблычнага Спаса…»
«Захацелася мне ведаць…»
«Вуснамі лаўлю тваё дыханне…»
«Разлагодзішся, разлзгодзішся…»
Не такі, як усе
Я не для Вас
«Ну, што ты кажаш?..»
«А нядаўна так шумела…»
«Ветразь скача нібы лось…»
«На старэнькім, як сама, пяньку…»
«Сонца расплюшчыла вока сваё…»
«У творы акунуўся з галавою…» (Ю. Фатневу)

«Прывітанне, Юра…»
«Не прыехала, а так чакалі…»
«Прыехаўшы з далёкае Расеі…» (І. Кірэйчыку)
«Дзень, як свечка…»
«Нясе мяне нялёгкая…»
Рандо «Мазыр»
«Вострае лязо — мая паэзія…»
«А смеху усё меней…» (Валянціне)
«Гады праходзяць…»
«Закінуў лёс у лес…» (С. Панізніку)
«Шум лесу напрадвесні…» (С. П.)
Васілю
«Ну, яшчэ чаго?..»
«Каціўся яблык па роснай траве…»
Кірмаш
«Забілі» (Надзеі)
«Як з плячэй маіх крыж мой…»
«А я веру ў дабро»
Юбіляру (Івану Шамякіну)

ЛІСТАВЕЙ
Шукайце гаючыя словы
Азірніся
Як было і як ёсць

* * *

Ой, ляцелі птушкі,
Птушкі-невялічкі,
Чаму поўны смутку
Вочы маладзічкі?

Чаму поўны смутку
Вочы маладзічкі,
Што, сядзіць у садзе
Пад грушаю-дзічкай.

Пад грушаю-дзічкай,
Дзе цячэ крынічка...
Дзе цячэ крынічка,
Была ў ветра звычка,

Была ў ветра звычка —
Трэсці грушу-дзічку.
Трэсці грушу-дзічку,
Як лёс маладзічку.

Ой, ляцелі птушкі

Мелодыя Валянціны Таянковай